

Emlékezet és devóció a régi magyar irodalomban

**A kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem
Magyar Irodalomtudományi Tanszéke által szervezett
nemzetközi konferencia előadásai**

Kiadói tanács:

Dr. Benedek József egyetemi tanár (Kolozsvár)

Dr. Gábor Csilla egyetemi tanár (Kolozsvár)

Dr. Rostás Zoltán egyetemi tanár (Bukarest)

EGYETEMI FÜZETEK

3.



Megjelent a Szülőföld Alap támogatásával

Emlékezet és devóció a régi magyar irodalomban

**A kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem
Magyar Irodalomtudományi Tanszéke által szervezett
nemzetközi konferencia előadásai
2006. május 24–27., Kolozsvár**

**A kötetet szerkesztette
Balázs Mihály és Gábor Csilla**



**EGYETEMI MŰHELY KIADÓ
Bolyai Társaság – Kolozsvár
2007**

© Szerzők; Bolyai Társaság, 2007.

Kiadja az Egyetemi Műhely Kiadó – Bolyai Társaság, Kolozsvár

Felelős kiadó: Szöcs Krisztina

A kiadvány felelős szerkesztője: Veress Károly

Korrektúra: András Zselyke; Keresztes-Szőke Erzsébet

Borítóterv: Makkai Bence

Számítógépes tördelés: Szöcs Krisztina

Nyomta az AmGraphis, Kolozsvár

ISBN 978-973-87783-8-2

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

**EMLÉKEZET ÉS DEVÓCIÓ A RÉGI MAGYAR IRODALOMBAN.
NEMZETKÖZI KONFERENCIA (2007 ; Cluj-Napoca)**

Emlékezet és devóció a régi magyar irodalomban : a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Irodalomtudományi Tanszéke által szervezett nemzetközi konferencia előadásai : 2006. május 24-27., Kolozsvár / a kötetet szerkesztette Balázs Mihály és Gábor Csilla. - Cluj-Napoca : Egyetemi Műhely Kiadó, 2007

Bibliogr.

ISBN 978-973-87783-8-2

I. Balázs Mihály (ed.)

II. Gábor Csilla (ed.)

821.511.141.09

TARTALOMJEGYZÉK

Az Olvasóhoz	9
I. Az emlékezet működései	13
Kiss Farkas Gábor	13
<i>Ars memoriae a 15-16. századi Magyarországon</i>	13
Szentpéteri Márton	5
<i>Alsted és Descartes „egy lapon”</i>	5
Kombinatorikus enciklopédia és kartézianus meditáció	5
Keszeg Vilmos	5
<i>17–20. századi erdélyi toronygombiratok:</i>	5
<i>a lokális történelmek szerkezete és funkciója</i>	5
II. Devóció és környezete	43
Korondi Ágnes	43
<i>Egy Szent Bernátnak tulajdonított imádság szövegváltozatai és használata a késő középkori magyar nyelvű kolostori kódexirodalomban</i>	43
Balázs Mihály	129
<i>Újabb szempontok Ecsedi Báthori István meditációinak értelmezéséhez</i>	129
Péntek Veronika	137
<i>Devóció és magántörténelem a 16–17. század fordulójának elmélkedő irodalmában</i>	137
Pesti Brigitta	149
<i>Medgyesi Pál műveinek hatástörténeti vizsgálata</i>	149
Petrőczy Éva	153
<i>„Erzsébet az ő szent visszavonultságában” – Női hitéleti- és sorsdokumentumok a kora újkori Debrecenben és Bostonban</i>	153
R. Várkonyi Ágnes	167
<i>Narráció és elmélkedés II. Rákóczi Ferenc Confessio peccatoris című művében</i>	167
Font Zsuzsa	199
<i>Kegyesség és önreflexió:</i>	199
<i>Nikolaus Ludwig Zinzendorf esete</i>	199
III. „Önéletek” és reprezentációk	209
S. Sárdi Margit	209
<i>Az önéletrajzi szelf és a 17–18. századi önéletírások</i>	209
Baricz Ágnes	223

<i>A konverzióelbeszélés mint élettörténet Veresmarti Mihály</i>	
<i>Megtérése históriájában</i>	223
Gábor Csilla	233
<i>Emlékezés és felejtés, devóció és konfesszió</i>	233
<i>(Kornis Gáspár emlékirata és környezete)</i>	233
Laczházi Gyula	247
<i>Szenvedély, jellem és morál Bethlen Miklós önéletírásában</i> ..	247
Fazakas Gergely Tamás	259
<i>„tetszett az Úristennek [...] a gyámoltalan árvák seregébe</i> <i>béírni”</i>	259
Bethlen Kata önéletírása és az özvegyek reprezentációjának kulturális hagyománya a kora újkorban *	259
Fehér Andrea.....	279
<i>Én-reprezentáció és történeti reprezentáció Vargyasi Dániel</i> <i>István Életének leírásában</i>	279
Bellágh Rózsa	289
<i>Bod Péter önéletírása, egy erdélyi tudós életpálya</i>	289
J. Újváry Zsuzsanna	297
<i>„Egy [...] bujdosónak élete lerajzolása”</i>	297
(Goedri János brassói magyar	297
evangélikus lelkész ismeretlen önéletírása)	297
IV. Mártírium és mártírológia.....	313
Keserű Gizella.....	313
<i>Comenius történeti munkájának magyar fordításai és a kora</i> <i>újkori protestáns mártírológia</i>	313
Nagy Réka.....	333
<i>Protestáns mártírológia és élettörténeti narráció – Szőnyi Nagy</i> <i>István 17. századi református lelkész példája</i>	333
Kohlmann Zsuzsanna	355
<i>Szenvedés és mártírsors a gályarab dokumentumokban</i>	355
Ilkei Ildikó.....	367
<i>Bethlen Kata térítése</i>	367
V. Naplók, kalendáriumok	373
Szelestei N. László.....	373
<i>Napló misszilisekben – Egy humanista műfaj határaitól</i>	373
Dukkon Ágnes	381
<i>Naplók, életrajztöredékek – kalendáriumlapokon</i>	381
Szabó András	393

<i>Álmok, előjelek, jóslatok és betegségek Szenci Molnár Albert Naplójában</i>	393
Kovács Sándor	401
<i>Petrus Cromer Naplója (1601–1639)</i>	401
Szabó András Péter	409
<i>Haller Gábor naplójának forrásai</i>	409
Papp Kinga	431
<i>Kálnoki Sámuel Kalendáriuma</i>	431
VI. Változatok a históriára	447
Csorba Dávid	447
<i>Szerémi György emlékezete – Emlékezeti rétegek egy Mohács körüli történetben</i>	447
Őze Sándor	457
<i>Szegedi Kis István temesvári tartózkodása, Skaricza Máté életrajza alapján</i>	457
Mester Béla	471
<i>Szegedi Kis István élete mint több irányban fölmutatott példa a Stephani Szegedini Vitában</i>	471
Maczelka Csaba	481
<i>Őn-vagy történetírás: Javaslat Gálffy János művének újraértelmezésére</i>	481
Bibor Máté János	495
<i>Gyulaffi Lestár Erdélyben</i>	495
Széles Ágnes	509
<i>Emlékezet és mítoszalkotás</i>	509
<i>Vásárhelyi Gergely utolsó művében</i>	509
Vogel Sándor	525
<i>Emberi cselekvés és jellemábrázolás Georg Kraus Erdélyi krónikájában 1608–1665</i>	525
Egyed Emese	539
<i>„Isten veled” Kéziratos Ponciánus – 1784, Drág</i>	539
Róth András Lajos	555
<i>Az önszórakoztatástól... a társadalmi kritikáig (Miksa László 6(5) kötetes kéziratos gyűjteménye)</i>	555
A kötet szerzői	598
Illusztrációk	602

A konverzióelbeszélés mint élettörténet Veresmarti Mihály Megtérése históriájában¹

A Magyarországon a 17. század elején megjelent vagy kéziratban maradt, bizonyos esetben nem is nyomtatásra szánt konverzióelbeszélésektől eltérően, Veresmarti Mihály Megtérése históriája nem szorítkozik a felekezetváltás okainak rövid bemutatására. A kálvinista prédikátorból lett katolikus pap (áttérését követően mindössze öt évvel, 1615-ben nevezik ki pozsonyi kanonokká, majd 1627-től bátai apát is) hosszasan részletezve írja le katolizálásának okait és folyamatát. Dolgozatomban bemutatom, hogy Veresmarti milyen módon látja elbeszélhetőnek (lehetségesnek és hitelesnek) a konverziót és a konvertáns létet.

A korabeli latin nyelvű szövegekben a *conversio* szóval megnevezett mozzanatot vagy folyamatot (amit a magyar nyelvűek rendszerint megtérésnek mondanak) a kora újkorban megtérésként, illetve eretnekségbe esésként értették. Ilyen szempontból a konvertita egyszerre volt eretnek, sőt aposztata² és megtért. Felekezetváltás értelemben (csakis keresztény felekezetek esetében) csak bő egy század múlva kezdték alkalmazni a konverzió fogalmat.³ Ez a fogalom ugyanakkor egy másik értelemben is élt a korban. A 17. században a puritanizmus szóhasználatában például az ugyanazon felekezeten belül maradó belső, lelki megtérést jelentette (tulajdonképpen a bűnöktől való elszakadást és a kegyes életre való felferkenést). A latin kifejezés (*conversio*) bizonyos esetekben egyértelműen a bűnbánat folyamatára vonatkozott,⁴ magyar megfelelője, a megtérés szó ugyancsak gyakran a bűnbánattal, penitenciatartással hasonló értelemben jelent meg a különböző írásokban; a kései puritanizmusban néha azonosult is a két fogalom jelentése.⁵

¹ A dolgozat elkészítéséhez az OTKA TS 049863/2005-ös támogatása is hozzájárult.

² A két fogalom közti különbség Veresmarti írásaiban is teljesen világos, lásd VÖRÖSMARTI Mihály *Megtérése históriája*, kiad. JANKOVICS József, NYERGES Judit, tan. JANKOVICS József, Argumentum, Bp., 1992, 7.

³ A pietizmussal és a felvilágosodással hozzák ezt összefüggésbe a kutatók. Lásd Ute MENNECKE-HAUSTEIN, *Conversio ad Ecclesiam: Der Weg des Friedrich Staphylus zurück zur vortridentínischen katholischen Kirche*, Gütersloher Verlaghaus, 2003 (Quellen und Forschungen zur Reformationsgeschichte, 74), 15–16. A fogalom kora újkori értelmezése – a szerző szerint – még a középkori sémát követi. Ami a *konvertáns* megnevezést illeti, ez a 18. század második felében vált használatossá, egyértelműen a felekezetet váltott személyre alkalmazva. L. *Uo.*, 15.

⁴ Lásd például Guilelmi AMESII *De conscientia et ejus jure vel casibus libri quinque*, Debrecini, per Stephanum Töltesi, Anno M. DC. LXXXV, 53 skk.

⁵ Erről bővebben TÓTH Zsombor, *Bethlen Miklós Imádságoskönyvének puritánus sajátosságai*, *Erdélyi Múzeum*, LXI(1999), 211–212.

A *conversio* és *reversio* fogalmak azonos jelentésüként való használatára (ugyancsak a felekezeten belül maradó kegyes életre térést jelölő értelemben) lásd Dieter BREUER, *Konversionen im konfessionellen Zeitalter = Konversionen im Mittelalter und in der*

A továbbiakban a konverzió szót áttérés értelemben alkalmazom, legyen ez katolizálás vagy protestáns hitre térés (a megtérés kifejezést korabeli szövegek idézésekor használom mindössze), nem tévesztve szem elől azonban azt, hogy a szó 16–17. századi jelentése nem ennyire tág, hanem egyértelműen megtérésre és/vagy eretnekségre utal.

A konverzió eleve közösségváltást is feltételez. A választott közösségbe való beilleszkedés az elhagyott közösség tudásától és gyakorlataitól való – legalábbis formális elszakadást, és a másik tudásának, illetve gyakorlatainak elsajátítását jelenti. Ez a beilleszkedés nyilván számos nehézséggel jár. Fidel Rädle megállapítása szerint „A konverzió döntési cselekvés [Entscheidungshandlung], amelyik feltétlen és sokszoros számadást követel: az egyénnek számot kell adnia [tettéről] az elhagyott vallási közösségnek, de önmagának meg az újonnan megismert Istennek is. Számadással, de legalábbis felvilágosítással kell szolgálnia az újonnan választott vallási közösségnek is, amely tagjainak jóindulatát adott esetben még meg kell szereznie. [...] Ily módon a konvertiták alapvetően buzgó és heves magyarázói, illetve exegetái önmön életüknek”⁶ – mondja a német filológus. Az ilyen magyarázatokat, beszámolókat nevezem a továbbiakban konverzióelbeszélésnek.

Veresmarti Megtérése történetét hitvita és memoár határeseteként tartja számon a szakirodalom,⁷ de ajánlásokban vagy akár prédikációban is találkozunk hasonló elbeszéléssel. A 17. század első évtizedeiben jelent meg például Gottfried Rabe saját áttérését elbeszélő prédikációja, illetve az ahhoz írt előszó, Veresmarti Lessius-fordításának első és második kiadásaihoz írt előljáró beszéde vagy Pázmány Péter Bizonyos okok című munkájának ajánlása.

Ha azt vesszük figyelembe, hogy a Megtérése történetében és Veresmarti rövidebb hasonló témájú beszámolóiban az áttérést követő események fényében az addigi élet újraértelmezése történik meg (az áttérés ebben az esetben fordulópontként értelmezhető), felfoghatók ezek a konverzióelbeszélések akár élettörténet-írásként is (különösen a História). A katolizálás előtti és utáni élet összhangba hozására, az identitás folytonosságának és hitelességének bizonyítására szolgálnak ezek az elbeszélések.⁸ Az élettörténet megnevezésnek, amit itt alkalmazok, egyik fontos kritériuma, hogy az elbeszélő „mint egy összefüggő történetet tekintti saját életpályáját: ezt egy meghatározott pontról

Frühneuzeit, hrsg. Friedrich NIEWÖHNER, Fidel RÄDLE, Georg Olms Verlag, Hildesheim–Zürich–New York, 1999, 68–69.

⁶ Fidel RÄDLE, *Konversion. Zur Einführung = Konversionen im Mittelalter und in der Frühneuzeit*, hrsg. F. NIEWÖHNER, F. RÄDLE, 1–2.

⁷ BITSKEY István, *História, emlékirat, önvallomás. A hitvitától a memoárig = Irodalom és ideológia a 16–17. században*, szerk. VARJAS Béla, Bp., Akadémiai, 1987 (Memoria Saeculorum Hungariae, 5), 61–89.

⁸ A konstruálásról, az emlékezés logikájáról és az identitás folytonosságának biztosításáról I. GYÁNI Gábor, *Az emlékezés mint narráció = UÓ., Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése*, Napvilág, Bp, 2000, 133–134: „A konstruálás logikáját a szövegszerű szerkesztés biztosítja: az emlékezés maga is narratív rendszerező és megjelenítő aktus, úgy emlékezünk, hogy emlékeinket egy összefüggő történet keretében rendszerezük.”

szemlélve mint jelentésteleli események sorozatát rekonstruálni, majd ilyet elmesélni képes [...]”⁹

Alapvető kérdésem a dolgozatban az, hogy a História alapján Veresmarti a konvertáns „létnek” milyen elfogadható és egyúttal meggyőző elbeszélési módját látta lehetségesnek. Ehhez kapcsolódnak a további kérdések, mint például az, hogy az elbeszélést, illetve az abban megjelenített ént milyen minták alapján építi fel, és hogyan függ össze a megalkotott identitás milyensége a konverzió elbeszélésben való hitelessé tételének lehetőségeivel.

Mielőtt rátérnék Veresmartira, érdemes bemutatni néhány korabeli konverzióról beszámoló írást. Az egyik Gottfried Rabe lutheránus hitre téréséről írt prédikációja, ami 1603-ban magyar nyelven is megjelent Fabricius János fordításában.¹⁰ A másik Pázmány Péter egyik hitvédelmi munkája, a Bizonyos okok, mellyek erejetül viseltetven egy fő ember az uj vallasok töreből kifleset, es az romai ecclesianak kebelébe szállott.¹¹ Ez 1631-ben jelent meg Pozsonyban. Batthyány Ádám 1629 őszén írt Minemü gondolkodások indetottak a’ Luther hitről vallo ketelkedesre es el-allasarol¹² című katolizálási irata is ide tartozik. Nyomtatásban ugyan nem jelent meg, de valószínűleg nem is arra szánt írás – a továbbiakban erről is lesz szó.

1. Gottfried Rabe

Rabe prédikációja előtt a wittenbergi „Decan” előszava ajánlja az olvasók kegyeibe a szerzőt. Ő adja Rabe lutheránus hitre térésének első értelmezését.

Eszerint Rabe példájával „meg mutatta az Vr Isten, hogy ő legyen az lelki esmereteknec vura, es nem az Papa az ő seregeuel. Mert ő minden időben, bizonios embereknek sziuöket meg vilagosetotta, vgy annira, hogy azoc az igassagot meg esmertec, es vallastis tettec rola mindenec előtt” (2v). Isten kegyelme a kulcstényező az áttérésnek ebben az értelmezésében, hiszen éppen a

⁹ NIEDERMÜLLER Péter, *Élettörténet és életrajzi elbeszélés*, Ethnographia, XCIX(1988), 381.

¹⁰ *Agoston barat szerzetin valo Hollosi Godefridvsnak, pragai barat praedicatornak böczülletes tudos embernek az kereztie(n)segre valo megtereseröl irattatott praedicatio, mellyet ő maga praedicallott VVittenbergaban, mely praedicatioban buczíut veszen az rommai [!] papatol... es vallia magat az Augustana confession valo kereztieni güillekezet tagyanak lenni etc. ...az wittenbergai Szent Iras tanetto doctoroknak elő iaro beszedeuel együtt*, Kereszturat MDCIII Manlius. RMNy 901. Az eredeti német nyelven hangzott el Wittenbergben 1601-ben, a húsvét után következő második vasárnapon.

¹¹ RMNy 1511

¹² MOL P 1322. A földesúri kegyúri jog gyakorlásával kapcs. és vallásügyi vonatk. iratok. 172. cs., f. 200. Utal rá PÉTER Katalin, *Esterházy Miklós*, Gondolat, 1985, 168.; FAZEKAS István, *Die Rekatholisierung Adam Batthyánys im Jahr 1629 = Reformation und Gegenrefomation im pannonischen Raum*, hrsg. Gustav REINGRABNER, Gerald SCHLAG, Eisenstadt, 1999 (Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland, 102), 297–304, valamint KOLTAI András, *Batthyány Ádám és könyvtára*, Országos Széchényi Könyvtár–Scriptum Rt., Bp.–Szeged, 2002 (A Kárpát-medence kora újkori könyvtárai, IV).

barátok közül választotta Rabet, akinél köztudomásúan a katolikusok között is az „Euangeliom tudományac, soha gonoszsab ellensege nem volt” (3).

Hollósi Godefridus, ahogyan fordításában Fabricius nevezi, prédikációjában maga is az isteni kegyelem szerepét hangsúlyozza saját konverziója elmondásakor. A prédikációt pedig éppen a „Misericordias Diomini” vasárnapra készítette.

2. Pázmány Péter, Bizonyos okok¹³

Pázmánynak ebben az írásában a katolikus hit igazsága mellett érvelő nyolc ok bemutatása előtt kap helyet az Egy Tudós ember levele, Melyben Okai adatnak Vallása változtatásának.

Saját korábbi hitéhez való mérhetetlen ragaszkodásának ecsetelésével kezdi levélét az elbeszélő: „Igazságot írok, mint meg-hitt Atyámfiának, hogy magam sem győzöm chudálkozásal ezt a’ szent változást, melyet magamban tapasztalok. Mert, ha valaki a’ Pápista Hittül irtózott: merem mondani, hogy azok-közzül nem voltam utolso” (4). A vallásváltoztatás az elbeszélés szerint a következő módon megy végbe: „De, a’ melly Isten Sz Pált, az Igazság rontásának leg-nagyobb igyekezetiben, mennyei fényességgel illetvén, mássá változtatá: végzetetlen jó-voltából, Sz. fiának érdeme-által, kegyelmességét nyújtván én-reám-is, szemeim-hályogát el-vévé, és az ő Igazságának chudálatos fényességére, mint egy üstökön-fogva hozza” (4–5). Természetesen a lelki tusakodások és akadékok nem hiányoztak. Főképpen az emberek ítélete a kockázati tényező, hogy ki pribéknek, ki bolondnak, ki állhatatlannak fogja tartani. És talán az sem mellékes, hogy „Minnyájan pedig, kikkel eléb barátságossan éltél, idegenek lésznek” (5). Az akadékokat végül a Szentlélek oszlatta el. A levél zárása után a kötet fő részében következnek a teológiai okok, természetesen az elhagyott vallás nézeteinek cáfolásával egybekötve.

Ebben az esetben is kizárólag az áttérés közvetlen körülményeiről, többnyire inkább belső körülményeiről (mint például az isteni kegyelem megnyilatkozása) kapunk beszámolót. Az igazság meglátása itt valami olyanként kerül bemutatásra, mint amit az elbeszélő legnagyobb meglepetésére tapasztal önmagában (meglepo szent változás, az Isten üstökénél fogva viszi őt az igazság ismeretére). Fontos még megjegyezni a felekezeti váltás gondolatának következtében felbukkanó félelmeket: a közösség, a barátok, illetve a közösségi jóindulat elvesztésétől való rettegést.

A fentebb bemutatott két eset, ha csak műfajukat tekintjük, nem feltétlenül releváns Veresmarti Históriaijának szempontjából. A két ajánlólevél alapvető funkciója mégiscsak az utánuk következő prédikáció, illetve vitairat kellő fogadtatásának biztosítása, az olvasók bizalmának elnyerése a szerző számára. Az olvasónak pedig semmivel sem tudják inkább a kegyeibe ajánlani az áttérőt és annak munkáját, mint azzal, hogy az Isten személyes kiválasztottja, különös

¹³ Az RMNy-ben 1837-es szám alatt leírt példányt használtam, (valószínűleg) 1640-ben jelent meg.

kegyelmének birtokosa az illető. Mégis annyiban fontosak, hogy a Veresmarti konverzió-elbeszélésében is előforduló mintákra hívják fel a figyelmet.

3. Veresmarti Mihály

Veresmarti több alkalommal is beszámol katolizálásáról. Elsőként egy rövid változat készül el (tizenkettedrét kötetben 18 oldalnyi szöveg), ezt belefoglalja Lessius-fordítása első és második kiadásának ajánlásába (1611,¹⁴ 1612). Az ajánlás¹⁵ – Pázmány utasításai alapján – egy pár évvel korábban katolizált főnemesnek „[a]z tekintetes, es nagysagos vitez urnak, Druget Homonnai Györgynek [...]” szól.

Ebben a történetben az isteni kegyelem és megvilágosítás nem váratlanul érkezik, a majdani katolizáló kálvinista múltja több erre utaló jelet is tartalmaz. A kegyelem mellett azonban az igazság eltökélt keresésének bemutatása válik hangsúlyossá. A kálvinista közösséggel folytatott párbeszéd fokozatosan ellehetetlenül, ez pedig majd az attól való elszakadáshoz vezet. A nyilvánosság elé tárt konverzióelbeszélés a saját példája általi további térítés reményét kifejezve zárul.

Jóllehet a korábban bemutatottakhoz hasonlóan ez a szöveg is ajánlás, s Pázmányéhoz hasonlóan ez is vitairatot ajánl az olvasók jóindulatába, de itt az isteni kegyelem elvitathatatlan szükségességén kívül a konverzió történetét olyan folyamatként mutatja be, amelyekben fontos szerepet szerep jut a saját erőfeszítésnek is. A kettő természetesen nem zárja ki egymást, Isteni kegyelem nélkül nem képzelhető el az áttérés.

Ez a katolizálás történetét, indokait csak röviden bemutató írás azonban nem bizonyult elég meggyőzőnek, nem volt képes biztosítani az elbeszélő személyének védelmét a támadások ellen. Legalábbis ezzel indokolja Veresmarti az 1643-ban aláírt ajánlásban a História elkészítésének szükségességét. A debrecenieknek írt ajánlólevél ugyanis éppen azokat a sérelmeket nevezi meg munkája kiváltó okaiként, amelyekkel, mint a felekezetváltástól visszatartó félelmekkel találkoztunk a Bizonyos okok fentebb ismertetett bevezető levelében. Ezek tehát az állhatatlanság, a pribékség, sőt ebben az esetben eretnokség vádja. A továbbiakban a História szövege alapján próbálok választ adni arra, hogy a korábbi szöveg elégtelenségét pótolni hivatott újabb konverzióelbeszélés milyen módon építi fel a múltat, az előzőhöz képest milyen lehetőségeket lát, mire helyezi

¹⁴ *Tanacskozás mellyiket kellyen az külömböző vallások közzül választani. Veresmarti Mihály által, egy tudós embernek irásából magyarrá fordítottat. Posonyban MDCXI, RMK I. 431; RMNy 1025.*

¹⁵ Az 1611 Böjtmás havának 17. napjáról keltezett szöveg a Lessius-fordítás következő évi, tehát 1612-es kiadásában változatlan formában szerepel. E második kiadás címe: *Tanacskozás, mellyiket kellyen az sok külömböző vallások közzül választani. Veresmarti Mihály által, egy tudós embernek irásából magyarrá fordítottat. [2] Mostan penig vjonnna hozzá adatott az dresdai Meisner Boldisár fogásinak is meg rostálása. Posonban MDCXII (RMK I. 437; RMNy 1042). A dolgozatban e második kiadás alapján idézek a marosvásárhelyi Teleki Tékában található példányból.*

a hangsúlyt annak érdekében, hogy a lehető leghatékonyabban közvetítse önnön igazát.

Kálvinista hitének megingathatatlan erőssége és a katolikus elleni, hasonlóan erős dühe leírásával indít a konverziótörténet első része. Önmagát Saulként látta az elbeszélő: „De mint szinte ő (mármint Saul), miérthogy ignorans feci, amit cselekedtem, egy tudatlanságból cselekedtem, azért mint szinte Saul, én is misericordiam Dei consecutus sum, az Úristentül kegyelmet nyertem” (17). Nem hiányoznak a katolizálásra utaló előjelek, mint a gyermekkorban érzett óriási áhítat, a szentek történeteiri iránti hatalmas csodálat, illetve a már igen korán felmerülő hitbeli kétségek, a szerzetesi életforma után való vágyódás vagy a különböző katolizálásra indító „éjjeli látások”. A kálvinista hittel szembeni „akadé” kialakulását is ebből a korai hajlamból származtatja. A nyitrai vár börtönében eltöltött idő elegendőnek bizonyult a komoly kétségek kialakulására. A saját vallási közösségén belüli kommunikáció kezd nem kielégítőnek tűnni, ahogyan az azon belül megszerezhető tudás is. Nyitra várában töltött fogsága idején a katolikus pap érveire adott tanult felelete, ahogyan nevezi, saját maga előtt is elégtelennek tűnt (22). Ezek után néhány évvel, feleségének halála után a prédikátorságról való lemondás mint az igazság keresésének kezdete határozódik meg.

Az elbeszélés szerint saját közösségétől vár hitbeli megerősítést, ennek érdekében próbálja elébük adni kételyeit. Teszi ezt élőlőzoban a zsinatokon, illetve levélben zsinatok előtt és után. Mindez nagyon aprólékosan jelenik meg az elbeszélésben, teológiai érvek-ellenérvek sorainak ismertetésével. A szakirodalom ezért tartja műfajilag ingadozónak, még nem tisztán memoárnak, hanem hitvita és memoár határán elhelyezkedő műfajiságúnak a Históriait.

Veresmarti azonban a szóbeli kommunikáció (amit alapvetően a viták kellene, hogy képezzenek) minőségének romlását, végül annak ellehetetlenülését mutatja be. Az írásbeli, tehát levelekben való kommunikációt ajánlja közösségének mint számára még működő alternatívát, végül azonban ez sem bizonyul működésképesnek. Ezek után hamarosan sor is kerül a kálvinista közösséggel való szakításra. Az áttérés után az elbeszélő próbálja újra felvenni a megszakított kapcsolatot, ennek célja azonban bevallottan különbözik a korábbtól. Nem hitbeli megerősítést vár, hanem téríteni próbál, a katolizálás mellett érvel. A konverziótörténet utolsó fejezete összefoglalás, a felekezeti váltás folyamatában legfontosabb szerepet játszó teológiai érveket és cáfolatokat tartalmazza. Éppen ezek azok az érvek, amelyeket a konverzió előtti időben megvitatásra ajánl az elbeszélő, és amelyek cáfolatának akkor a kálvinista hitben történő megerősítés lett volna a szerepe. A konverzió után ugyanezek az érvek már bizonyosságokként jelennek meg, s mint korábban elhangzott, szerepük a további térítésben lesz.

Veresmarti konverzióelbeszélésében a korábban ismertetettekhez képest az isteni kegyelem kevésbé hangsúlyos szerepben jelenik meg. Fontos szerepet kap mellette a saját küzdelem, az igazságkeresés, az ezzel járó vívódás bemutatása.¹⁶

¹⁶ A kegyelem, kegyelemtan kérdésköre nem volt problémamentes a 16–17. században. Akár egy felekezeten belül is különböző elképzeléseket fogalmaztak meg róla. A katolikus

A visszaemlékezés a gyerekkortól kezdve egészen saját jelenéig részletezve jeleníti meg a múltat (főképpen a különböző előjelek kapnak itt helyet), de ami igazán alaposan taglalt, az 1604-es nyitrai raboskodástól a katolizálásáig, tehát 1610 Nagyboldogasszony napjáig terjedő idő és események. Ezen belül a legrészletesebben az 1608 táján elkezdett felekezeten belüli vitáktól az áttérésig terjedő időszakot tárgyalja. A visszaemlékezésben az ezeket az éveket kitöltő események főképpen maguk a viták, tehát az érvelések és cáfolások sorozata. Ez az, amit az elbeszélő akkori leírásra érdemes tetteinek, cselekedeteinek ítélni: „A gyalázástul pedig, ezek nyelvének elfogására elég micsoda erős zabola lehetett volna, ha még elég az sem lehetne, amit e dologba ezek között én cselekedtem vala? Az apostolok idejétől fogva tévelygésből megtérésébe nálamnál egy is még többet a dolognak megrostálásába alig munkálkodott vala” (221). Ezek azok a cselekedetek, amelyek a konverzióelbeszélés logikája szerint értelmet adnak az eltelt éveknek, következésképpen szerves részei a saját, a katolizálás szemszögéből újraszervezett múltnak és jelennek. Ilyen értelemben tehát nem különíthetők el a múltnak a memoárokban megszokott vagy legalábbis az azoktól elvárt eseményeitől (mint például születés, házasság, fogság stb. leírása). Azaz, e konverzióelbeszélés logikája szerint a teológiai érvek, ellenérvek, tehát a viták vagy látszatviták a múlt legfontosabb és elsődlegesen leírandó, megőrizendő cselekedetei.

Veresmarti Megtérése históriájának célja a mindkét irányba történő öngazolás. A katolikus közösségnek be kell mutatnia küzdelmét és kitartását az őt ért vádakkal szemben, az elhagyott közösség előtt pedig – éppen e vádak miatt – folyamatosan igazolnia kell tettét, be kell bizonyítania döntésének alaposságát,

álláspont(ok)ról lásd ELŐD István, *Katolikus dogmatika*, Bp., 1978, 392, 376–378. A domonkosok és jezsuiták közti kegyelemtani vita kapcsán utal rá GÁBOR Csilla, *A meditáció a hitgyakorlásban és az irodalomban* = Üö., *Religió és retorika*, KOMP-PRESS, Kolozsvár, 2002, 266. ELŐD a kegyelem megigazulásban játszott szerepét is részletezi, a kora újkor vonatkozásában a trentói zsinat eredményeit összegzi, l. *Uo.*, 399–401. A trentói zsinat erre a kérdésre vonatkozó határozataira épít Pázmány Péter is *Kalauzának* tizenkettedik könyvében (*Az embernek meg-igazulasarul*). Nem szándékom a megigazulás és a (korabeli megtérés értelemben vett) konverzió fogalmait összemosni, de figyelembe véve azt, hogy a belső megtérés, a bűnöktől való megtisztulás (és esetenként előbb az igaznak tartott hitre térés) a megigazulás alapfeltétele, a megigazuláshoz szükséges kegyelemről szóló megállapítások némiképpen érvényesnek tarthatóak a konverzióhoz szükséges kegyelemmel kapcsolatban is. Az elsőről Pázmány többek közt ezt írja: „Annak-okáért, mikor Vr Isten¹ (f Actor. 10. v. 4.) Cornéliust az Pogányságból ki akará hozni, az ő Imádságit, és Alamisnáit mondgya hogy felhatottak Istenhez. Ezek külömben öszve nem férnek, az bűnnek ingyen lött engedelmével, és az Igazulásnak érdemünk-fölött-való ajándékozásával, hanem csak ugy, ha az ingyen reánk-szállott adományoknak-elötte, a’ mi készületünkis hozzá-járul.” PÁZMÁNY Péter, *Isteni igazsagra vezzerleo kalavz*, Pósonban MDCXIII, 751.

Veresmarti konverziója előtti hosszas vívódásának és igazságkeresésének folyamatos hangsúlyozása (az isteni kegyelem szerepe mellett) a *Históriában* mintha ezt a megigazultságot idézné, illetve a folyamat utólagos leírása mintha a megigazulásnak többek közt a *Kalauzban* is leírt, a katolikus egyház hivatalos felfogásával egyező módját, annak lépéseit követné.

megfontoltságát és jogosságát. Ennek, úgy tűnik, a leghitelesebb – legalábbis az elbeszélő szerint leghitelesebbnek ítélt módja a küzdés és az annak során elnyert bizonyosság és lelki nyugalom bemutatása. A keresésnek, a dolgok „megrostálásának” alaposságát hivatott bizonyítani a viták, az érvek leírásának sokasága. Az időnként szinte véget nem érő teológiai fejtegetések éppen az igazság keresésére fordított hosszú idő, a munkálkodással eltöltött évek érzékeltetésében kapnak szerepet: „Én pedig azt (mármint a vitát), pártos feleimmel még velük létembe cselekedtem vala, s ily hosszú históriával pedig, mint ím itt láthatni.” (221)

A korábbi, rövid konverzióelbeszéléshez képest, úgy tűnik, alapvető fontosságú tehát az elbeszélő céljainak szempontjából a terjedelem.

A fentebb jelzett kettős irányból jövő igényeknek megfelelően alakítja az elbeszélő identitását is. Saul mintája, amivel az első fejezetben azonosítja magát az elbeszélő, értelemszerűen igen elfogadott a korban, a fentebb bemutatott ajánlások is arra építik szerzőik identitását. A bemutatott szövegekben a sauli mintához kötődő isteni kegyelem itt is elmaradhatatlan kellék gyanánt jelenik meg, folyamatos hangsúlyt viszont a saját erőfeszítés kap. Ennek oka, mint már kiderült, az elbeszélő jellemének állhatatlanságát cáfolandó, az áttérés alaposságának és megfontoltságának bizonyítása. Kulcsszerepe van ebben a kommunikációnak, tehát a kételyek saját felekezetével való átbeszélésének, ami a későbbi vádak elhárításának érdekében történik. Ezzel kapcsolatban Szent Ágostonra hivatkozik, aki korábbi hittársaival, a manicheusokkal vitatkozott. „Tudom a Szent Ágostonnak s több nagy embereknek megtéréseknek példáit, de magokat azok ebben egészen csak magokra támasztották. Én nem, hanem a dolgot feleim eleiben adtam. És igaz, hogy szent Ágoston a manikeusokat intötte a két vallásnak, a katolikusnak s manikeusnak véle megrostálására, de azt is túlök elválása után. Én nem, hanem azt még köztök létömbé és velük egy atyafiságban éltömbé cselekedtem” (7). A kételyeiben is mindvégig közösségéhez őszinte és jóakarató, vívódó ember alakját állítja olvasói elé Veresmarti. Itt nyer igazán értelmet a fentebb már részben idézett passzus, miszerint: „Az apostolok idejétül fogva tévelygésből megtérésébe nálamnál egy is még többet a dolognak megrostálásába alig munkálkodott vala.” Idézem tovább: „Igaz, Szent Ágoston több üdöt tölte benne [ti. a tévelygésben]. [...] De azért ám Szent Ágoston a manikeusoknak, túlök eljüvetele után ajánlá magát arra, hogy (mindkét részről a vallások felől bévett ítéletjök letételének oka alatt) kész velük a katolikus és a manikeus vallás között, fundamentomból az igazság kikereséséhez újonnan kezdeni. Én pedig azt, pártos feleimmel még velük létembe cselekedtem vala [...]” (221). Veresmarti tehát az ágostoni mintát¹⁷ ölti magára, amikor előítéletek nélküli

¹⁷ A konverzió ágostoni mintájának preferálására egy érdekes, bár az itt tárgyalt témára nem feltétlenül alkalmazható megállapítás olvasható a szakirodalomban. Lásd Susan ROSA, *The mentality of a Persecutor: James Drummond, Earl of Perth, and the Recatholization of Scotland, 1685–1693* = *Konversionen im Mittelalter und in der Frühneuzeit*, hrsg. F. NIEWÖHNER, F. RÄDLE, 181–207, különösen: 207. A szerző a 17. században végbement nyugat-európai főúri konverziók vizsgálata alapján arra a következtetésre jut, hogy az inkább Ágostonnal, mintsem Pállal való azonosulás teljesen tipikusnak mondható a 17. századi elithez tartozó katolizálók esetében, mivel az apostolt az erőszakos, külső ráhatás

belső vitát ajánl saját kálvinista közösségének, csakhogy a konverzióelbeszélésben ennek a mintának egy tökéletesebb változatát találja ki. A továbbiakban várható támadások visszaverése szempontjából a legtökéletesebbet. Múltjának ilyen irányból történő értelmezése miatt egykori vallási közössége nem vádolhatja tehát olyasmivel (állhatatlanság, hit dolgában ide-oda kapdosás, megfontolatlanság, illetve eretnekség), amelyik új felekezete szemében hiteltelenné, s ezáltal alkalmatlanná tehetné személyét azoknak a pozícióknak betöltésére, amelyet a katolikus egyházon belül már elnyert.

Összefoglalva: Veresmarti esetében a konverziót úgy lehet elfogadhatóvá, sőt jogossá tenni az elbeszélésben, ha azt mint éveken át tartó (de valójában egész életén át tartó, legalábbis már gyerekkorában elkezdődött), az igazság keresésére irányuló erőfeszítést mutatja be. Ez az erőfeszítés, az éveket kitöltő cselekvés a saját felekezetével történő kommunikációban, vagyis a kételyek elmondásában, az azokra kért válaszokban, azok cáfolatában, tehát a teológiai fejtegetések sorában konkretizálódik. Ily módon ezek a fejtegetések szerves részeivé válnak a konvertánsi szemszögből megírt múltnak. A áttérés után pedig az érvek egy része egyúttal az elbeszélésben megjelenített jelent is képviseli, hiszen cáfolhatatlanságuk a katolizálás után bizonyossággá tette őket, egyben pedig az áttérés jogosságának is bizonyítékává.

A konverziónak ilyen módon való elfogadhatóvá tétele, védhetővé teszi az ágostoni minta alapján felépített konvertáns identitást is.

eredményeként létrejövő konverzió mintájaként látták, ami nem lehetett vonzó azok számára, akik épp azért különböztették meg magukat a köznéptől, hogy képesnek tartották magukat érvek, nem pedig külső erők hatására meggyőzettetni. Nem szándékom a korabeli magyarországi konverziókra alkalmazni ezt a megállapítást, de az egyértelmű, hogy a vita és érvelés fontosságának (a nyugat-európai főurakétól ugyan eltérő cél érdekében történő) hangsúlyozása a konverzióban Veresmartinál is kiemelt szerepű.

Névmutató

A

ABAFFY CSILLA, 43
Abafi Lajos, 378
Abraham Abulafia, 13
Ács Pál, 316, 334
ACSÁDY Ignác, 447
Aldana, 462, 464, 468
ALEXA Károly, 11, 477
Alexander de Villa Dei, 18, 19
ALEXANDRE-BIDON, 14, 15
Ali pasa, 533, 534
Alquié, 18
Alsted, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15,
16, 17, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 395,
419, 420, 421
Althaus, 419
Alvinci Péter, 398, 399, 400
Alvinczi Gábor, 286
Alvintziné, 550
Ames, 151
ANDICS Erzsébet, 178
Andrád Elek, 563
Andreæ, 20
Andreanszky, 374
Andreas Cromer, 402
ANGYAL Dávid, 170, 171, 174
Angyalosi Gergely, 395
Anshelm, 26, 14
ANTAL László, 15
Anton, 206, 460
Antonio Possevino, 519
Ányos, 380
Apáczai Csere János, 5, 6, 249, 257,
395, 429, 442
Apafi Mihály, 239, 336, 382, 410, 418,
570
Apor István, 432, 434
Apor Péter, 242, 289
Apuleius, 29
Aquinói, 25
Aragóniai Katalinnak, 154
Arany János, 386, 391
ARBLASTER, 321
Archer, 154
Aretin, 13

ARIÈS, 13, 188
ARIEW, 6, 7
Arndt, 282, 306
ÁRVA Judit, 28
Assheton, 154
Assmann, 18, 27, 30, 33, 237, 313, 314,
315, 340, 342, 343
ASSMANN, 18, 26, 27, 30, 33
ASZTALOS Miklós, 187
Augustinus Olomucensis, 29
Avicenna, 15

B

Babits Mihály, 455
Bacon, 12
Bacont, 323
Badius, 18
BAGYINSZKY, 194
BAHLKE, 460
Baillet, 19
BAJÁKI Rita, 137
Bakócz Tamás, 455
Bakon Péter, 556
Baladi, 18
Balassa Bálint, 389
BALASSA Brúnó, 376
Balassa Erzsébet, 388, 390, 391
Balassa Zsófia, 389
Balázs Éva, 376
BALÁZS Judit, 43
BALÁZS Mihály, 8, 5, 129, 318, 328,
401, 402, 403, 404, 598
Bale, 315
BÁLINT József, 21
BALOGH Ilona, 15
Balogh Jolán, 417, 418
BALOGH József, 189, 376
BALOGH Zoltán, 194
Bán Imre, 5, 6, 249, 340, 380, 442
Bán Sárának, 290
Bánffi, 213, 215, 217, 220, 221, 222
Bánffi György, 213, 548, 549
Bánffi Györgyné, 213, 548
Bánffy Dénes, 240
BÁNKÚTI Imre, 194, 219, 222
Bárány György, 306

Bárány János, 305, 306
 Baranyai Béla, 177
 BARCLAY, 211
 Barcsay, 240, 380, 598
 Barcsay Ábrahám, 598
 Barcza József, 337
 BÁRCZI Ildikó, 31, 506
 Bárdi István, 449
 Barkóczy Krisztina, 218
 Barkóczy János, 557
 BARNA Gábor, 28
 BARNER, 373
 BARNES, 529
 Báróczi Sándor, 211
 Bársony György, 336, 341
 Barta Gábor, 466
 Bartha Elek, 15
 Bartha Gáspár, 404
 BARTHA Tibor, 459, 471, 472
 BARTHES, 452
 Bartlett, 17, 18, 320
 BARTÓK István, 139
 Bartolomeo da San Concordio, 30
 BARTONIEK Emma, 537
 Bartoš, 323
 Bartos Márton, 302
 Bartsa Ilona, 301
 Basarab, 533
 Basilius Aurifaber, 408
 Basta, 406, 407, 503, 515, 520, 524, 566
 Báthori András, 407, 524
 Báthori István, 523
 Báthori nemzetségnek, 490
 Báthori Zsigmond, 524
 Báthory Anna, 134
 Báthory Gábor, 134, 515, 521, 528, 529, 532
 Báthory Zsigmond, 515
 Batthyány Ádám, 225
 Bayer-Fröhlich, 205
 Bebek Imre, 461
 Beck, 18
 BEDNANICS Gábor, 28
 BEKE Antal, 410
 Bekes Gáspár, 492, 515, 519, 522
 Bél Mátyás, 304, 377, 379
 Béldi Anna, 432
 Béldi családi, 235, 243
 Béldi Judith, 282
 Béldi Pál, 219
 Béldi Pálhoz, 235, 240, 243
 Béldi Pálné, 261
Bellágh Rózsa, 6, 289, 598
 Bellarminó, 519
 Bem, 13
 BENCZÉDI László, 167
 BENCZÚR Gyuláné, 274, 292
 BENDA Kálmán, 398, 399, 502
 Bene Sándor, 477
 BENGI László, 68
 Benjamin, 20
 Benjamin Brown, 161
 Benjamin Od Háje, 385
 Benke Mihály, 547
 Benkő József, 135, 410, 412, 413, 433
 BENKŐ Károly, 410
 BENKŐ Samu, 178
 BENSA, 31
 BENSON, 40
 Bercsényi, 402
 Bercsényi László, 402
 BERECZ Ágnes, 416
 BERECZKY Lajos, 337
 BÉRIOU, 7
 Berlioz, 32, 7
 BERLIOZ, 32
Bernardo de Aldana, 463
 Bernát, 40, 43, 8, 12, 14, 15, 120
 BERNS, 7, 17
 BERTHA Zoltán, 261
 Berzeviczy Ádám, 186
 BESSENYEI József, 466
 BESTUL, 15
 Beth, 18
 Bethlen Farkas, 483, 484, 492, 527
 BETHLEN Farkas, 483
 Bethlen Gábor, 134, 183, 237, 360, 383, 521, 528, 530, 532, 535, 536
 Bethlen Gergely, 382
 Bethlen Gergelyhez, 434
 Bethlen Imre, 265
 Bethlen János, 235, 236, 239, 241, 527, 531, 534, 536
 Bethlen Jánossal, 410
 Bethlen Júlia, 545, 546, 548, 549, 550
 Bethlen Kata, 6, 10, 11, 215, 217, 220, 222, 259, 260, 261, 262, 264, 265, 266, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 289, 291, 292, 293, 367, 368, 371
 Bethlen Katalin, 382
 Bethlen Mihály, 416, 429

Bethlen Miklós, 10, 11, 173, 188, 214,
 215, 216, 217, 218, 220, 222, 223,
 235, 238, 239, 240, 247, 249, 252,
 253, 256, 257, 262, 268, 282, 345,
 374, 375, 379, 412, 418, 434
 Bethlen Péter, 383, 412, 442
 Bethlen Sámuel, 274
 Bethlen Sámuel, 264
 Bethlen Zsuzsánna, 548
 BETTERIDGE, 320, 331
 Beyreuther, 201, 202, 203
 Béza. See , See
 Bezerédj, 216, 220, 221, 222
 Biandrata, 135, 404
 BIÁS István, 413
 BIEDERMANN, 191
 Bienvenu, 318
 Bihari Pál, 409
 BINDER, 410, 528
 Binder Pál, 298
 BIONDI, 13
Bíró István S.J., 380
 Bíró Vencel, 434, 444
 BÍRÓ Vencel, 432, 433
 Bisterfeld, 7, 8, 9, 11, 12, 23, 27
 BITAY, 536
 Bitskey István, 219, 222, 233, 239, 242,
 262, 264, 335, 337, 367, 377, 485
 Blandrata, 404, 408, 488, 519, 523
 Blandrata György, 408
 BLAUFÜB, 202
 BLEKASTAD, 324
 Bloch, 17, 30, 188
 BLOCH, 17, 30
 BLOK, 417
 BLOOMFIELD, 36
 Bocskai István, 184, 404, 405, 407, 500,
 502
 Bocskai Istvánnak, 129
 Bod Péter, 6, 270, 273, 274, 275, 277,
 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295,
 335, 356, 369, 442, 598
 Bodin, 419
 BOGA Alajos, 461
Bogáthi család, 381
 Bogáti Fazakas Miklós, 381
 Böhme, **323**
 Boileau, 547
 Bojti Veres Gáspár, 527
 BOLZONI, 15, 255
 Bomelt, 526
 Bonifác pápa, 455
 BOOGERT, 192
 Borbély János, 287
 Borberek, 219
 Borberekével, 219
 Bornemisza, 448
 Boros Borbára, 549
 BOROS Fortunát, 433
 Boros Gábor, 18, 19
 Boros Jenei István, 156
 Boros Katával, 549
 Borosnyai Lukács, 212
 Borosnyai Nagy Zsigmond, 291
 BORSA Gedeon, 20
 Borsos Sebestyén, 213
 Borsos Tamás, 213
 Borzsák István, 181, 189
 BOTKA János, 5
 Bottyáni József, 557
 Bouillon, 191
 Bourbon birodalmak, 184
 BOYER, 159
 Brad S., **314**
 Bradstreet, **155, 163, 164**
 Brandenburgi Katalin, **411, 534, 536**
 Brandis, 26
 Braudel, **27, 451**
 BRECHT, **205**
 Brenzét, **130**
 BREUER, 223
 Brightman, 321
 BRISCOE, 40
 Brisits Frigyes, 173
 BRODARICS István, 447
 BRUCK, 192
 BRÜCKNER, 416
Bruder Heinrich, 315
 Brukenthal, 546, 558
 Buchler, 374
 Buchleré, 374
 BUCK, 529
 BUCSAY Mihály, 472
 Bullinger, 465, 470
 BUNYITAI Vince, 458, 462
 Burckhardt, 248, 270
 BURGREFE, 397
 Burke, 261, 270, 431, 453
 Buschius, 27, 28
 BUSI, 14
 BUZÁSI Enikő, 193, 194

C

Calame, 34
Callagha, 161
Campanella, 7, 10
CAMPANINI, 14
Campidonius, 19
CAPELLA, 29
CAPESIUS, 29
CAPLAN, 14
Cardano, 255, 256, 257, 419
CARDANO, 255
Carrara, 15
CARRUTHERS, 16, 17, 26
Castiglione, 268
Catonig, 19
Causson, 419
Cavendish, 155
Celtis, 22, 25
CELTIS, 22
Cerni, 461
Cesarini, 442
CHADWICK, 350
CHARTIER, 19
Chytraeustól, 318
Cicero, 14, 17, 18, 22, 373, 374
Claudianus, 398
CLAVASIO, 42
Clos Péter, 298
COLLINSON, 320, 331
Comenius, 6, 20, 23, 313, 323, 324, 328,
329, 331, 332
COMO, 322
CONNERTON, 18
CONSTABLE, 40
Cornides Dániel, 377
CORNIFICIUS, 14
Cosin, 154
Cottingham, 6, 7
CRĂCIUN, 233
Cranmer, 322
Crapulli, 6, 7
Crespin, 315, 316, 317, 318, 321, 332
Cressy, 153, 154
Crocus, 318
Cromer, 401, 402
Cs. GERGELY, 33
CSÁKÓ Mihály, 188
Csáky István, 411
Csáky Istvánné, 260
CSANDA Sándor, 397

Csányi Ákos, 466
CSAPODI Csaba, 18
CSAPODINÉ GÁRDONYI Klára, 18
Csatka, 193
CSEPREGI Zoltán, 206, 304
Cserei Mihály, 219, 222, 239, 289, 325,
381, 382, 387
CSIDER Imre, 324
CSIZMADIA Andor, 327
Csokonai, 383, 450, 577
CSONKA Ferenc, 484
Csorba Dávid, 7, 156, 159, 160, 447,
598
Csörsz Rumen István, 555
CSUKOVITS Enikő, 188
CUNNINGHAM, 188
Cusanus, 27, 28, 31, 33, 323, 618
Cusanusnak, 27
Czegei Wass György, 244
Czibak Imre, 453
Czobor Erzsébet, 259, 261, 264

D

D. MEYER, 201
Dadan, 388
Daniel Gábor, 219, 222, 280
Daniel Gáborné, 548
Daniel István, 213, 280, 281, 282, 285,
286, 287, 548
Daniel Judit, 213
Daniel Kata, 213
Daniel Polixénának, 213
Dankó Imre, 5, 20, 38, 39
Dante, 38, 454, 455
DÁNYI Dezső, 303
Dávid Ferenc, 135, 488, 519, 523
Dávid Géza, 459
DÁVID László, 7, 8
Dávidházi Péter, 352
Day, 161, 320
Daye, 320
DEÁK Farkas, 259, 260
DEÁKY Zita, 153
Debreceni Ember Pál, 458
Debreczeni István, 354
DEBRECZENI László, 15
Dee, 412, 416
DEÉ NAGY Anikó, 380
Dekker, 390
DÉNES IVÁN ZOLTÁN, 174

Dénesi Tamás, 168
DÉRI Balázs, 180
Derkay György, 238
DEROUX, 22
Descartes, 5, 6, 7, 8, 17, 18, 19, 20, 21,
22, 23, 24, 29, 247, 249, 250, 251,
252, 257, 261, 395
DESCARTES, 251, 252
Desmarest, 318
Dévai Bíró Máttyás, 316, 318
Dévai Márton, 304
Dévai úrnál, 299
Dobai Székely Sámuel, 377
Dobay Zsigmond, 190
Dobó István, 192, 495
Dobozi, 158
Dobozi Kata, 158
DOBOZI KATA, 158
Dóczy András, 533
DOLYÁNYI Gyula, 173
Domanovszky Sándor, 174, 175
Domján Elek, 171, 173
DOMOKOS Pál Péter, 6, 222
DÖMÖTÖR Adrienne, 10
Drabik, 332
DRAGSTRA, 261, 262, 270
Draweczki Gáspár, 386
Drexel, 245, 262
Driesch, 379
Drummond, 230
Dubravius, 29
Dukkon Ágnes, 6, 381, 383, 386, 431,
435, 477, 598
Dury, 23
DUZINCHEVICI, 528
Dyer, 165

E

Eber, 414
Eck, 19
ECK, 19
ECO, 16
Ecsedi Báthori István, 5, 129, 130, 133
Ecsedy Judit, 509, 540
Edliger, 546
Egyed Emese, 9
EICKHOFF, 29
EISENBART, 451
Eisenburger, 533
Ék Erzsébet, 451

EKLER Andrea, 261
EL KENZ, 314
Elek József, 8
Elekes János, 322
Elizabeth Cavendish, 155
ELLENIUS, 191
ELŐD István, 229
ENGEL Pál, 495, 506
Engels, 19
Enyedi György, 402, 403, 404
Enyedi Máriát, 294
Erasmus, 268, 334, 374, 375
ERBE, 202
Erdei Klára, 131, 133, 134, 139, 140,
147
Erdélyi Zsuzsa, 181
Erdődi, 557, 571
ERDT, 131
ERÉNYI Tibor, 210
Érszegi Géza, 168
ERTZDORFF, 422
Erzsébet, 320
Esterházy Dániel, 212
Esterházy Imre, 379
Esterházy Miklós, 212, 225, 379, 534,
536
Esterházy Pál, 193, 388, 529
Esze Tamás, 150, 178, 194, 459, 461
Eszéki Imre, 472
Eszéki István, 181
ETÉNYI Nóra, 414, 496, 500

F

Fabre, 31
FABRE, 19, 31, 32
Fábri Gergely, 304
Fabricius János, 225
Fabritius, 528
Farágó Bálint, 471, 476, 477
Farkas Ádám, 212, 220, 222
Farkas Pál, 212, 216, 220, 222, 472
Farkas Pálnak, 215
Fazakas Gergely Tamás, 6, 259, 598
Fazekas István, 383, 384
Fazekas Mihály, 559
Featley, 154
FEJŐS Zoltán, 18, 28, 32
FEKETE Csaba, 337, 459
Félegyházi Tamás, 473
Felvinczi Sándor, 271

Felvinczi Zsigmond, 236
FÉNYES Elek, 304
Ferber, 28
Ferdinánd, 29, 383, 411, 462, 500, 534,
573
Ferenczi Zoltán, 381
Festetics családnál, 169
Ficino, 396
FILEP Antal, 300
Fischer von Erlach, 193
Flacius, 472
Flavius, 315
Florentinus, 42
FLORENTINUS, 42
FLOSS, 6
Fodor János, 216, 217, 222
FODOR Pál, 460
FÓGEL József, 22
FÖLDESI Ferenc, 380
Földvári Antal, 458
FÖLDVÁRY László, 458
FOLKENFLICK, 280
Font Zsuzsa, 5, 135, 199, 201, 599
Fontenelle, 552
Forgách Ferenc, 526
Forgách Ferencet, 386
Forgách Zsigmond, 386
FORSE, 317
FOSDICK, 159
Fothergill, 421
Foxe, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320,
321, 322, 323, 331, 332, 335
Fraknói Vilmos, 173, 450
Francke, 199, 200, 205, 206, 207, 394
Frangepán Ferenc, 468
František ALABÁN, 376
FRASER, 272
Fráter György, 460, 465
FREEMAN, 320
Freigius, 419
Freitag, 417
Frémau, 318
Frey, 193
FRIEDREICH, 186
Frigyes, 324, 534
Frölich, 381, 383, 384
FUSENIG, 397

G

Gábor Csilla, 6, 9, 5, 17, 180, 233, 599

GABORJÁNI SZABÓ Botond, 337, 459
GÁCSI, 414
GADAMER, 188
GALAVICS, 192, 193, 194
GALAVICS Géza, 129, 418
GÁLFI János, 219, 222, 487
Gallus, 20
Gálszécsi, 462
GAŔPSKI, 453
GARNIRON, 5
GEERTZ, 267, 452
Gegő Elek, 7
Gemma, 10
Georg Binder, 528
Gergely, egykori decsi lelkésszel, 467
Gergely, Nazianzi, 182, 374
Gergen, 215
Gergen, Mary M., 215
Gerő, 191
Gersdorf, 200
Gerson, 10
Ghieteels, 192
Gilmont, 316, 317
Gilson, 18
GINTLI Tibor, 539
Giordano Bruno, 13, 27
Giovanni Levi, 431
Goclenius, 397
GÖDRI JÁNOS, 297
Gödri Terézia, 310
Goedri András, 300
Goedri család, 302
Goedri János, 6, 297, 298, 300, 302, 308
Goedri János Kristóf, 308, 310
Goedri Krisztina, 308
Goedri Rachel, 310
Goedri Rozina, 308, 311
Goedri Zsuzsanna, 307
GOLUOBEVA, 192
GOMBÁNÉ, 398
GOODMAN, MARTIN, 14
GOODMAN, SARAH, 14
Görömbei, 261
Gottsched, 380
Gottzmeister, 535
GOULARD, 317, 321
Graeff, 390
GRAFTON, 7
GRAHAM, 262, 270
Gráskovitz, 305
Grassalkovits, 557

Greco, 177
 Greenblatt, 262, 263, 264, 267, 268, 270,
 333, 451, 452
 Greyerz, 205, 314, 321
 Gribben, 160
 Grigely, 375
 Grindal, Edmund, 319
 Grisza Ágost, 169, 183
 Groot, Aart de, 131
 GROSSE, CHRISTIAN, 314
 Grüninger, 23
 Guarino de Verona, 376
 Guerolt, Martial, 18
 Guido d'Arezzo, 29
 Guidoto, Vincenzo, 450
 Gulielmus Pelardus, 509
 GULYÁS József, 191
 Gulyás Péter, 5
 Gusztáv Adolf, 348, 414
 Guttwirt, Melchior, 196
 Gyáni Gábor, 18, 188, 286
 GYARMATI János, 28
 Gyenis Vilmos, 21, 179, 189
 Gyikó Károly, nyomdász, 471
 GYÖNGYÖSI István, 193, 195
 Gyöngyösi János, 7
 Györi L. János, 333, 334, 450
 Gyulaffi László, 495, 496, 505, 506
 Gyulaffi Lestár, 7, 495, 496, 497, 501,
 505
 Gyulafi László, 240
 Gyulai Ferenc II., 211, 222

H

Habsburg, 179, 184, 192, 194, 284, 285,
 287, 336, 350, 360, 461, 462, 464,
 484, 495
 Haemstede, 315, 317, 321
 HAGEMAN, 320
 HAHN, 202
 Hajdu Helga, 18
 Hajnal István, 453
 Halbwachs, 17, 18, 27
 Haller Antal, 549
 Haller család, 265, 403, 409
Haller Gábor, 7, 402, 403, 409, 410,
 411, 416, 417, 418, 421
 Haller István, 403, 409, 411, 565
 Haller János, 410
 HALLER, William, 320

HALLIWELL, 413
 Halmágyi István, 222, 283
 Halmágyi István id., 212, 216
 Hamar Ferencz, 347, 353, 354
 HAMES, Harvey, 14
 Hammond, 420
 HAMMONS, 270
 Haner, 527
 HANKISS, 188
 HARGITTAY, 137
 HARGITTAY Emil, 243, 376
 HARMS, Wolfgang, 415
 Hartmann, Adam, 324, 326, 329
 Hatfield, Gary, 18
 Hausner, 530
 HAVAS Lujza, 191
 HEGEL, 5
 HEGYALJAI, 260
 Hegyi Klára, 459
 Heiler, 138
 Heltai Gáspár, 442, 541
 HELTAI János, 340, 521
 Henricus de Hassia, 31
 Henrik VIII., 154
 HENSLEY, 155
 Herennius, 14, 16, 17, 18, 21, 22
 HERPEI János, 325, 421
 Hermann Sámuel, 305
 HERMÁNYI DIENES József, 214, 215, 216,
 222, 289
 HERNER János, 129
 Hevenesí, 434
 Hidy, 190
Hieronimus, 273, 534
 HIGHLEY, 320, 331
 Hodászi Lukács, 129, 515, 516
 Hodik János, 379
 Hodosi Sámuel, 271, 272
 Hoet, Gerard, 192
 HOFFER Endre, 222
 Hoffhalter, 473
Hoffmann, 328, 401
 HOFFMANN Gizella, 519
Hoffmannum, Wolfgang, 10
 Hoffmayer, 546
 Holl Béla, 509, 539, 541
 HOLL Béla, 509, 539, 541
 Hollósi, 226
 HÓMAN, 177
 Homonnai Drugeth György, 227
 Honert, 291

Hopp Lajos, 178, 377, 378
HOPPÁL Mihály, 191
Horatius Flaccus Quiutus, 380, 536, 570
Horn Ildikó, 243, 260, 266, 268, 489
Hortobágyi Ágnes, 5
HORVÁTH Cyrill, 18
Horváth Gaudi Éva, 307
Horváth Istvánné, 290
HORVÁTH Iván, 269
HORVÁTH János, 178, 458, 459
Horváth Márk, 466
HORVÁTH Márton, 301
HORVÁTH Mihály, 169, 170, 184, 187,
190, 465
Horváti Békés, 414
HOST, 21
Hotson, 12, 16, 17, 24, 26, 420
Hottinger, Johann Heinrich, 160
Hottinger, Johann Jakob, 160
Howard, 12, 16, 155, 263, 264, 270, 420
Howard, Jean, 263
Hranicae, 414
HRENKÓ, 192
Hübner, 530
Hugo, 17
Hum István Balázs, 158
Hunyadiak, 461
Husz János, 317, 329
HUSZÁR Lajos, 192, 303
Huszka József, 15
Husztli József, 442
Huthchinson, 165
HYMES, 16

I

I. Ferdinánd, 385
id. Köleséri Sámuel, 165
Id. Köleséri Sámuel, 159
Ifj. Horváth János, 178
ifj. Pápai Páriz Ferenc, 160
II. Apafi Mihály, 261
III. Ferdinánd, 383
III. Mihnea, 530
ILES, 233
Illésházy család, 383, 384
Illésházy Gábor, 383
Illésházy Gáspár, 383, 386, 387, 390
Illésházy István, 383, 384
Illésházy Miklósné, 388
Imre Mihály, 337, 344, 459

Imreh István, 18, 285
in usum, 13
Inczédi József, 292
Ioannes de Glogovia, 26
Islip, 321
Israel, 530
ISRAEL, 417
Istvánfy, 447
IV. Ferdinánd, 384
IVÁNYI, 530
Izabella királyné, 462, 465

J

J. Újváry Zsuzsanna, 6, 297, 601
Jacobinus, 406
Jakab Elek, 401, 488, 493
Jakó Zsigmond, 555
JAKÓ Zsigmond, 19, 222, 418, 527, 555
JAKUS Lajos, 169
Jakusith család, 387
Jakusith János, 386
Jan Amos Komenský, 324
Jancsó Elemér, 289
Jankovich Miklós, 541
Jankovics József, 9, 188, 193, 239, 275,
277, 374, 379, 429, 434
János Zsigmond, 368, 460, 465, 489,
491, 495, 497, 517
Jansen, Cornelius, 176
Janus Pannonius, 340, 442, 484
Jaspers, 140
Jászai Gabriella, 528
Jaszay, 374
JAYE, 40
Jazwiński, 13
Jean Gerson, 40
JEKELI, 201
Jenei Ferenc, 509
John Cotton, 159
Jókai Mór, 381, 391
Joly, 13
Jony, 203
JORDAN, 417
Joscelin, 155, 163
Jósika Gábor, 434
Josselin, 154
József II., 192, 299, 311
Juan, 29
JUHÁSZ István, 300
JUHÁSZ László, 447

JUHÁSZ Levente, 416
Julianus Apostata, 341
JUNG, 397, 399
Jungmayr, 12, 13
JURGENSEN, 394
Justh Zsigmond, 391
Justus Lipsius, 373

K

K. Nagy Ferenc, 9
KALÓS Imre, 171
KÁJONI János, 6, 244
Káldi György, 443
Káldi Nagy, 459
KÁLDOS János, 403
Kálmáncsehi, 460, 461, 469
KALMÁR János, 182
Kalmár Kata, 156, 162
Kálnoki István, 432, 439
Kálnoki Sámuel, 7, 431, 432, 434, 435,
436, 439, 440, 444
Kálvin János, 306, 315, 316, 321, 399,
472, 474
Kamuthy Balázs, 545
Kamuthy család, 545
Kanyaró Ferenc, 381
Kanyó Antal, 471
Kapisztrán János, 450
KAPLAN, 161
Kaposi Molnár Ádám, 298
KARÁCSONYI János, 172, 458
KARDOS Tibor, 340, 442
Karlowszky, 306
Károly I., 321
Károly V., 192, 464
KÁROLYI Sándor, 218, 222
KASKE, 40
Kathona Géza, 457, 459, 471, 475, 477
KATONA Imre, 26
Katona Lajos, 43, 9, 12
Kaysersberg, 41
Kazinczy Ferenc, 30, 20, 378
Kazinczy Péter, 190
Kazy Ferenc, 383
Keckermann, 17
Kecskeméti Alexis János, 398, 400, 442
Kefer, 6, 7
Keglevith Miklós, 353
KEIL, 24
Kelemen Lajos, 7, 15

Keller, 171, 197
Kellner, 279
Kelly, 12
KEMALPASAZÁDE, 449, 450
Kemény János, 193, 218, 222, 234, 238,
239, 240, 350, 410, 434, 482, 532,
533, 534
Kemény József, 233, 241, 411, 431, 439,
481, 482
Kemény Katalin, 485
Kemény Sámuel, 558
Kemény Simon, 240
Kempis Tamás, 40
Kendeffy, 539, 540
Kenéz Győző, 168
KÉNOSI TÖZSÉR, 328, 368, 401
KENYERES Ágnes, 203
KENYERES Zoltán, 539
Kerecsényi László, 466
Kereskényi család, 388
Kérészi István, 420
Keresztúri Pál, 375
KERKHOFF, 192
KERNY Terézia, 20
Kertzedi, 7
Keserü Bálint, 7, 129, 130, 134
Keserű Gizella, 6, 313, 599
KESERŰ József, 281
KESSLER, 527
KESZEG Vilmos, 5
KEVEHÁZI Katalin, 130, 137
Keveházi Katalinnak, 130
Kezelius, 329
KIESZKOWSKI, 13
KILCHER, 16
KILLÁN István, 36
KING, John N, 320
KIRÁLY György, 173
KIRÁLY Pál, 418
Király Péter, 326
Kis Domokos, 167, 186
KISBÁN Eszter, 19
KISS Attila, 263, 333
Kiss Farkas Gábor, 5, 13, 5, 599
KISS Gábor, 264
Kiss István, 184
KISS Károly, 447
Kiss Réka, 350
Kiss Sándor, 181
KISS Tamás, 260
Klaniczay Gábor, 276, 451, 452

- Klanciczay Tibor, 129, 130, 380, 488
 Klebelsberg, 176
 Klesch, 332
 KÖHLER, 38
 Köleséri Mihály, 155
 Köleséri Sámuel, 153, 155, 156, 157,
 159, 160
 Köleséri-család, 157
 Koller, 557
 KOLOSVÁRI Sándor, 269
 Koltai András, 186
 Komáromi Ádám, 403, 406
Komáromi János, 262
 KOMÁROMY Sándor, 34
 Kőműves József, 309
 Könyves Kálmán, 451
 KÖPECZI Béla, 179, 181, 187, 194, 377
 Köprülü, 410
 Kopytoff, 32
 KÖRBER Ágnes, 191
 Korherr, 138
 Kornis Ágnes, 560, 565
 Kornis Boldizsár, 237
 Kornis család, 234
 Kornis Ferenc, 234, 237, 238, 243
 Kornis Gáspár, 6, 215, 216, 222, 233,
 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241,
 242, 243, 245
 Kornis István, 213
 Kornis Zsigmond, 243
Korondi Ágnes, 5, 43, 599
 Kőrösy György, 195
 KÓS Károly, 15
 KÓSA László, 15
 KOSÁRY Domonkos, 327
 KÓSZEGHY Péter, 137
 Kosztká Szaniszló, 196
 Kovács András, 411
 KOVÁCS András, 505
 Kovács I. Gábor, 435
 KOVÁCS Ilona, 180, 181
 KOVÁCS Kálmán, 179
 Kovács Mária, 5
Kovács Sándor, 7, 247, 252, 328, 333,
 340, 401, 416, 442, 453, 599
 Kovács Sándor Iván, 247, 252, 416
 KOVÁCS Tímea, 452
 KOVÁCS Zoltán, 340
 Kozma Gergely, 401
 Kozma Mihály, 328
 KRÁSZ Lilla, 153, 190
 KRAUS, 7, 239, 525, 527, 528, 529, 530,
 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537,
 601
 KRETZOI Miklósné., 156, 159, 161
Kristeller, 18
 Kristóf Ildikó, 38, 165
 KROPF Lajos, 463
 Krusenstjern, 205, 422
 KULCSÁR Péter, 393, 415, 448, 529
 KULCSÁR SZABÓ Ernő, 28
 KULCSÁR-SZABÓ Zoltán, 28
 KULIN Ferenc, 378
 KÜLLÖS Imola, 5, 26, 34, 360
 Kutassy János, 147
- ## L
- LABÁDI Gergely, 380
 Ladányi Sándor, 12, 156
 Ladmoczi., 325
 LAET, 420
Lajos II., 447
 LAKATOS-BAKÓ Melinda, 265, 276
 LAMPE, 291, 458
 Lange Márton, 297
 LANGOSCH, 24
 Łasicki, 324
 Laskai János, 183
Lázár Erzsébet, 438
 LÁZÁR István Dávid, 420
 Lázár János, 380
 Le Goff, 512
 LEHMANN, 416
 Leigh., 155
 LEINKAUF, 17
 Lejeune, 289
 Lenin, 19
 LENTRICCHIA, 270
 Lessius, 224, 227
 Leurdeanu, 534
 Levendel Júlia, 167
 Lévi-Strauss, 17
 Linkay, 325, 331
 Lipót I., 186, 187, 192, 196, 384, 388,
 391, 433
 Lipsius, 183, 374, 375
 Literatus, 408
 Llull, 13, 16
Loades, 320, 321, 331
 Lodovico da Pirano, 18, 31
 LONGÉRE, 7

Longueval, 177
Lónyai Anna, 350
Lorántffy Zsuzsanna, 151, 165, 438, 532
Losonczi István, 460, 462, 467
LOVE, 8
Loyolai, 18
Lucinda Becker, 275
Lukács Olga, 176
LUKÁCSY Imre, 40
LUKCSICS József, 458
Lukinich Imre, 176, 177, 192
LÜPKES, 397
Lupu, 534
Luther, 361

M

Mabillon, 14
MACK, 202
Macskási, 240
MADAS Edit, 6, 244
Madoczani, 386
MAGASSY, 375
MAGASSYNÉ MOLNÁR KATALIN, 375
Magdó András, 305
Mágochy Gáspár, 468
MAGYARI András, 351
Magyari István, 442
Mahmud bég, 475
Maier, 397
Mailád István, 466
Mailáth János, 13
Mainardi, 13
Majthényiak, 389
Makkai László, 165, 334, 336, 356
MAKKAI Sándor, 233
Makó György, 403
MAKSAY Ferenc, 466
MANCUSO, 215
MARCHELLO, 12
MARCHIARI, 420
Marcuse, Herbert, 14
MARCZALI, 184, 222
Margaret Cavendish, 155
MARGÓCSY István, 378
Mária Terézia, 285, 286, 311, 328
Máriássyak, 386
Marie Thérèse HIPPEL, 284
Marina, 32, 33
Márki Sándor, 174, 187
MARKÓ László, 304

Márkos Albert, 328
Markos András, 274, 275, 276, 277, 278
MARKOWSKI, 27
MÁRKUS Béla, 477
Márkus György, 18, 20
Marosi Gergely, 280
Marquard, 28
MARSCHAL Henrik György, 297
Marth, 206
MARTIN, 269
MARTIN, 19
Martinus Laterna, 519
Martinuzzi, 460, 461
Marx, 19
Mary Brown, 161, 162
Mary Caroline CRAWFORD, 159
Masnik, 323
MASSING, 19
Máté Károly, 217, 485
Mather, Cotton, 153, 155, 156, 159, 160,
161, 162, 163, 164, 165
Mather, Increase, 155
Mather, Richard, 159
Matherek, 158
Matskási Anná, 563
MATTHEWS, 420
Matthias, 199, 206, 527
Matula, 6
Maturanzio, 14
Mátyás I., 15
MATZEN, 27
MAUROIS, 188
Maxime Le Roy, 19
Mayer, 18
Medgyesi Pál, 5, 149, 152, 442
MEDGYESY-SCHMIKLI, 453
Mednyánszky Alajos, 387
Mednyánszky László, 391
Meisner, 227
Melanchton, 462, 465, 474
Melczer, 192
Melius Juhász Péter, 468, 470, 473, 488
Mellon, 5
MENNECKE-HAUSTEIN, 223
MENYHÉRT Anna, 262
Mersenne, 22
Mesnard, 18
MESTER Béla, 7, 471, 477, 599
Mészáros István, 20, 302, 375
MEURSIUM, 373
MEZEI Márta, 378

Michael de arce draconis, 28
MIGNE, 14
Mihai, 520
Mihnea, 234, 530
Mike Sándor, 233
Mikes Júlia, 549
Mikes Kelemen, 301, 378
Miklós V., 192
MIKÓ Árpád, 497, 506
Mikó Imre, 233
Miksa császár, 495
Miksa László, 555, 556, 559, 564, 565
Miles, 527
Milley István, 238
Milotai Nyilas, 183
Mínato, 192
Miszótófalusi, 345, 346
Modersohn-Becker, 158
Módi Mihály, 196
Molnár Albert, 7, 11, 27, 131, 137, 149,
322, 393, 395, 396, 397, 398, 400,
415, 418, 600
MOLNÁR Ambrus, 5, 39
MOLNÁR Antal, 463, 465
MOLNÁR B. Lehel, 328, 401
Molnár Sándor, 298, 309
MONOK István, 411, 517
Montefeltro, 455
MORAN,, 397
More, 19, 263, 451
Moróczy Péter, 369
Moschos, 196
MOSS, 419
Motesiczky Pál, 389
Motesiczkyne, 389
Motsai Anna, 560, 565
Muckenaupt Erzsébet, 6
Müller, Johann Georg, 201
MÜLLER, KLAUS E., 188
Müller, W. G., 374
Mulsow, 7, 24
MURDOCK, 7
Musculus, 474

N

Nadányi János, 527
Nádasdy Ferenc, 192, 500
Nádasdy Tamás, 468
Nagy András, 10
NAGY Balázs, 276

Nagy Bálint, 403
Nagy Barna, 129
NAGY Géza, 294
Nagy Gyula, 171, 244
Nagy István, 6, 323, 333, 337, 338, 340,
341, 342, 343, 344, 345, 346, 347,
348, 350, 352, 354, 450, 462
Nagy Iván, 222, 385, 387, 389
NAGY Katalin, 451
NAGY Lajos, 218, 222
Nagy Levente, 337
Nagy Margit, 546
Nagy Réka, 6, 333, 600
Nagy Sándor, 29
Nagy Szabó Ferenc, 213
Nagyari József, 450
Nagyfalvi Gergely, 379
Nagyillés János, 404
Napoleon, 564, 573, 575, 577, 578
Nemes János, 244
Nemeskürtty István, 539, 542
Németh Béla, 459
Németh László, 9, 260
Németh S. Katalin, 217, 218, 260, 272,
276, 277, 326
Némethy Mihály, 382
Németi Sándor, 325
NÉNYEI Gáborné, 188
Neubarth, 388
NEUBER, 19
NEUKIRCH, 422
NIEDERMÜLLER, 209, 345
NIEWÖHNER, 224, 230
NISSENBAUM, 159
NOLCKEN, 40
NORA, 19
Noyes, 162
Nussbächer, 498
NUSSBÄCHER, 498
NUSSBÄCHER,, 499
NUSSBÄCHER, 525
NUSSBAUM, 321, 322
Nyáry Krisztina, 212
NYERGES Judit., 193
NYÍRI Kristóf, 20, 26

O

ODORICS Ferenc, 333
Oksenberg Rorty, 18
Oláh Miklós, 526

Oltard család, 526
Orbán Balázs, 30
Orczy Lőrinc, 380
ORTUTAY Gyula, 26
Ostermayer, 526
Ostrosith család, 384
Ostrosith István, 384, 385, 386
Ostrosith Mátyás, 384, 385, 388
Ostrosith Miklós, 387
Ostrosith Pál, 384
OSZKÓ Beatrix, 43
Ottlyk György, 215, 216, 219, 222
OTTOMEYER, 397
OTTWAY, 261, 262, 270
Ötvös Ágoston, 412, 413
ÖTVÖS István, 181
ÓVÁRI Kelemen, 269
Ovidius, 536
Őze Sándor, 7, 453, 457, 459, 471, 600
Ozorai Imre, 469

P

Paas, 414
PACH Zsigmond, 526
Pacioli, 29
PACK, 22, 25, 32, 33, 34
Paksi Márton, 181
Páldi István, 270, 275
Pálffy Rudolf, 557, 558
Pálóczi-Horváth Boldizsár, 213
Pálóczi-Horváth család, 212
PANOVSKY, 191, 196
Pantaleone, 316, 319
PAP Gáborné, 389
PAP Mihály, 16
Pápai Páriz, 160, 249
PAPP-VÁRY Árpád, 192
Pascal, 176, 251, 253
Pásztorek Márton, 305
Pataki, 550
Pataki Ferenc, 214, 215, 216
Pataki József, 10, 21, 272, 285, 401
Pavercsik Ilona, 381
Paxi István, 302
PAYR Antal, 458
PÁZMÁNY Péter, 137, 229
PEBWORTH, 267
Pécsi András, 236
Pécsi Lukács, 137, 138, 139, 140, 144,
147

Pekri Lőrinc, 282
Pekri Polixéna, 213
Pelsóczy, 212
Perényi Ferenc, 447
Pergar, 323
Perliczi János Dániel, 377
Perliczi Weszprémi István, 377
PERRY, 159, 160
Perviz, 475
Péter Katalin, 188, 190, 276, 355
Péterfi, 557
Petki Anna, 213
Petki István, 410
PETNEKI Áron, 411
Petrarca, 27, 173
Petryityvity, 214, 215, 216, 219, 220, 221
Petrőczy Istvánné Révay Erzsébet,, 261
Petrőczy Kata Szidónia, 213
Petrovics Péter, 460, 462, 469
PETTEGREE, 320, 331
Pezel, 419
Pfalzi, 324, 534
Pico della Mirandola, 13, 14, 15
Pico, Gian Francesco, 14, 15
PINTÉR Gábor, 414
PIRNÁT Antal, 488
Pisecius, 329
PLÉH Csaba, 16
Plinius, 29, 373
Pócs Éva, 214, 339
Podmaniczky, 306
Pogány Péter, 540, 541
POHL, 41
POKOLY József, 337, 381
POLLEROB, 191, 196
POLLOCK, 188
Polübiosz, 529
Poniatowska, 332
Popkin, 6, 7, 23
POPPER, 16
Porcsalmi András, 7, 9, 22, 24, 29
Porter, 317, 485
PORTER, ROY, 261
POSTEL, 14
PRÁCSER Albert, 14
PRAŽÁK, Richard, 331
Prényi György, 218
Prinyi, 557
Privigyei János, 301
Prónay család, 388
Publicio, 27

Publicius, 35
PUSKELY Mária, 452

Q

Quintilianus, 14
QUINTILIANUS, 14

R

Raabe, 315, 316
Rab, 318
Rabe, 224, 225
Rabus, Raabe, 315, 316
Ráday Eszter, 292
Rädle, 224
Raduch Zsolt, 298
Radul, 407, 498, 504
Radziejowski, 534
Rákóczi család, 532
Rákóczi Ferenc I., 187
Rákóczi Ferenc II., 5, 11, 167, 170, 171, 173, 176, 180, 181, 186, 187, 193, 194, 377
Rákóczi György I., 237, 383, 409, 413, 439, 532, 534, 535
Rákóczi György II., 151, 211, 212, 234, 237, 239, 409, 410, 530, 534
Rákóczi József, 291
Rákóczi Julianna, 186
Rákóczi Zsigmond, 151
Rangoni, 15
RÁPÓTI PAPP Mihály, 222
Ravennas, 15, 27
RAVENNAS, 15
RÉDEI László, 222
Regius, 19, 249
Rehner, 533
REICHEL, 202, 205
Reicherstorff, 29
REINGRABNER, 225
REINHARD, 460
REISCH, 23
REISINGER, 179
Reitz, 206
REMÉNYI Andrea, 43
Rettegi György, 216, 222, 283, 545, 548
Reuchlin, 14, 15
REUS-MÁRZA, 528
Révay család, 259, 261, 385, 387, 388
Révay Erzsébet, 261

Révay Ferenc, 385
Révay Imre, 388
Révay Katalin, 385
Révay Péter, 259
Rewentlow, 13
Reyna, 317, 318
Rhédei Farkasné, 548
RHÉDEI László, 222
Rhédei Mária, 545
Rhédei Mihály, 548
Rhédei Mihályné, 548
Ribini János, 303, 304, 306
Ricci, 27
RICH, 155
Richelieu, 169, 415
Ricoeur, 17, 140, 188, 189
RICOEUR, 17, 27, 140
Riedl Frigyes, 374, 375
Rihel, 535
Rilke, 158, 159
Rimay János, 360
RIPA, 191, 193
Ritoók Zsigmondné, 196
ROBBINS, 17
Rogers, 154, 552
RÓKA Lajos, 471
Rómer Flóris, 169
ROMHÁNYI TÖRÖK Gábor, 395
ROSDY Pál, 176
Rosenheim, 18, 19
ROSENHEIM, 19
Rossi, 16
Róth András Lajos, 422
ROUSE, 40
Rozgonyi Varga János, 417, 420
RÓZSAHEGYI Edit, 188
Rozsnyai, 216, 220, 221, 222
Rozsnyai Dávid, 216, 222
Rubidge, 18, 21, 22
Rudolf császár, 192, 397
RUH, 24
RÜSEN, 188
Rusztém nagyvezír, 465
RUTZ, 422

S

S. Sárdi Margit, 5, 209, 214, 222, 339, 539, 540, 600
Saenger, 7, 10, 13
SAJÓ Tamás, 191

SALICETUS, 8
 SÁMUEL Aladár, 293
 SARBIN, 215
 Sárdi Sámuel, 275
 Sartorius András, 376
 SARUDI Sebestyén József, 20
 SASS Kálmán, 40
 Saussure, 171
 Scarmelio, 406
 Scepper Kornél, 464
 Schade, 206
 SCHAESEUS, 526
 SCHALK, 27
 SCHIAVONE, 18
SCHILLING, Heinz, 460
 SCHINDLING, 460
SCHLAG, 225
 SCHMAL Dániel, 19
 Schmidt-Biggemann, 12, 13
 SCHÖNHERR Gyula, 15
 SCHOTTENLOHER, 414
 SCHRADER, 205, 206
 SCHRÖDER, 24
 Schultens, 291
 SCHUNICHT-RAWE, 397
 Schurman, 160
 Scultetus, 398, 400
 SEBESTYÉN-SPIELMANN Mihály, 380
 Sebök Marcell, 431
 Seelbach-Heimann, 27
 SEELBACH-HEIMANN, 17, 22
Segesvári Bálint, 401
 SEIVERT, 528
 SELECKÁ MÁRZA, 41
 Semanína, 329
 Şerban, 530
 Serena, 534
 SERES István, 380
Serra, 27
 SERRÃO, 415
 Sessa, 21
 Shakespeare, 248, 262, 263, 267, 451
 Sharon Howard, 155
 SHIELDS, 317
 Sibutus, 27, 29
Sidney, 268, 600
 Siegler, 526
 SÍKLAKI István, 16
 Simeon, 407
 SIMON László, 394
 SIMONFI János, 382
 Simonides, 332, 355
 Sintzendorff, 379
 SIPOS Ferenc, 187
 Sipos Gábor, 7, 8
 Sipos Pál, 565
Skaricza Máté, 7, 457, 458, 459, 470, 471
 Skytte, 534
 SLEIDANUS, 316
 Socrates, 202, 204, 514
 Somlai Péter, 349
 Somlyai Báthory István., 517
 Sorell, 6, 7
 Sottili, 27
 Souches, 536
 Sozzini, 519
 Spankau, 353
 Spener, 200, 202, 206, 332
 Spiegel, 376
Splényi Ferenc, 563
 STAGL, 422
 STAMMLER, 24
 Stohrer, 18
 Stoll Béla, 327, 555
 STROHMAIER, 460
 STUHLMANN, 173
 STURLESE, 13
 STURROCK, 280
 Sudhoff, 24
 SÜRKÖSD Mihály, 260
 SUMMERS, CLAUDE, 267
 SUMMERS, JOANNA, 262
 Susan ROSA, 230
 Swieten, 377
Szabó András, 6, 7, 133, 393, 409, 600
 SZABÓ András Péter, 411, 416
 SZABÓ Botond, G., 337, 459
 SZABÓ Csaba, 260
 SZABÓ Ernő, 194, 262
 Szabó Flóris, 43, 376
 SZABÓ G. Zoltán, 345
 Szabó György, 485
 Szabó Gyula, 260
 Szabó Károly, 401, 410, 411, 412, 413, 439, 505
 SZABÓ Lajos, 7
 SZABÓ Péter, 195
 SZABÓ T. Attila, 34
 SZABÓKY Zsolt, 15
 SZÁDECZKY Lajos, 222, 260, 274

Szakály Ferenc, 239, 458, 459, 463, 466, 518
 SZALAI István, 397
 Szalárdi János, 236, 239, 243, 527, 530, 531, 536
 SZALAY Ágnes, 22
 SZALAY László, 184, 218, 222
 Szalkai László, 455
 Szamosközi István, 527
 SZAMOTA István, 410
 Szaniszló, 196
 Szántay Szabó János, 327
 Szapolyai János, 449, 451, 453
 SZAPOR Judit, 188
 Szarka Picu Ferenc, 465
 SZÁSZ Károly, 7
 Szathmári Gábor, 290
 Szathmárnémeti Mihály, 269, 272, 336
 Szatmári György, 455
 Szatmári Király Ádám, 186
 SZÁVAI János, 188, 233, 277
 SZÁVAI Nándor, 181
 Széchy Mária, 537
 SZÉCSI Gábor, 20
Szegedi Kis István, 7, 457, 458, 459, 470, 471, 472, 476, 477
 szegedy-maszák mihály, 27
 SZEGEDY-MASZÁK Mihály, 28
 SZÉKELY György, 447
 Székely László, 213, 218, 326, 418, 569
Székely Mózes, 428, 503, 504, 520
 Székelyné Fehér Csilla, 298
 SZEKERES LUKÁCS Sándor, 33
 SZEKFŰ Gyula, 528
 SZÉKY János, 198
 SZÉLES Ágnes, 130
Szelestei N. László, 6, 306, 373, 376, 379, 380, 414
 Szeli József, 302, 303, 304
 SZEMADÁM Gy, 191
 SZEMERKÉNYI Ágnes, 386
 Szenci Molnár Albert, 600
 Szenczi Kertész Ábrahám, 382
Szenczi Molnár Albert, 397, 415, 418
 SZENDREY János, 451
 Szent Ágoston, 17, 14, 173, 175, 177, 179, 182, 189, 196, 197, 230, 249, 250, 257, 311, 442, 445
 Szent Ferenc, 36, 455
 Szent László, 15, 461
 SZENTIVÁNYI Béla, 201
 SZENTIVÁNYI Róbert, 410
 Szentkirályi György, 272
 Szentpéteri Márton, 5, 6, 13, 15, 394, 395, 419, 420, 600
 SZENTPÉTERY Imre, 301
 SZÉPE György, 16
 SZEPESE Erika, 177, 178, 182, 183, 187, 198
 Szepsi Csombor Márton, 415, 416, 417, 422
 Szepsi Laczkó Máté, 515, 516
Szerémi György, 7, 447, 448, 449, 451
 Szigeti Gyula István, 291
 SZIGETI József, 6
 SZUÁRTÓ István, 327
 Szilády Áron, 43, 6, 8, 459
 SZILÁGYI Csaba, 167
 Szilágyi István, 472, 476, 477
 Szilágyi Sándor, 222, 233, 383, 384, 462, 506
 SZILASI László, 269
 Szilvási Jánosné, 548
 SZILY Kálmán, 222
 Szinyei József, 233, 297
 Szirmai, 557
 SZIRTES Zsófia, 194
 Szklarek z Dobczyc, 34
 Szöcs Tamás, 371
 SZÖLLŐSI Mihály, 183
 Szőnyi György Endre, 267, 268
Szőnyi Nagy István, 6, 323, 333, 344, 345, 346, 347, 349
 SZŐNYI Ottó, 15
 SZÖRÉNYI László, 196, 345
 SZOVÁK Kornél, 6
 Sztárai Mihály, 470
 Sztrabón, 529
 Szulejmán, 447, 466
 Szulimán, 191
 Szüneszios, 396
 Szunyogh család, 387, 388, 391
 Szunyogh Gáspár, 386, 387, 388
 Szunyogh Katalin, 386
 SZUROMI Lajos, 398

T

T. BÍRÓ Mária, 160
 Tacitus, 419
 TAKÁCS Imre, 182
 TAKÁCS Lajos, 19

TAKÁCS Sándor, 433
 TAKÁTS József, 341
 TAKÁTS Sándor, 394, 495
 TANCKE, 154
 Tannery, 18, 29
 TARCZAY Erzsébet, 461
 Tarnai Andor, 18
 TARNÓC Márton, 183
 TARNÓCZY, 193
 TASI Réka, 340
 Tasnádi Nagy Gyula, 171
 TATROSY György, 222
 Teleki család, 292
 Teleki Gábor, 272
Teleki József, 260, 265, 274
 Teleki Klára, 272
 Teleki Lajos, 558
 Teleki László, 292
 Teleki Mihály, 241, 260, 351, 527
 Teleki Mihályné Veér Judit, 261
 Teleki Sámuel, 413, 416, 442, 546, 547,
 551, 558
 Temesvári Pelbárt, 30, 36, 453
 TENGELYI László, 347
 Terentius, 536
 TERESTYÉNI Tamás, 16
 Tertullianus, 160
 Teszelszky, 191
 THALY Kálmán, 222
 Theokritos, 196
 THIMÁR Attila, 394
 Thököly, 152, 167, 171, 174, 187, 190,
 193, 195, 196, 351, 380, 388
Thököly Imre, 171, 190, 193, 195, 351,
 388
 THOMKA Beáta, 188
 Thomson, 18
 Thornton, 155
 Thuri Farkas Pál, 472
 Thuri Lukács, 461
 Thury Etele, 323
 THÜRY József, 449
 Thurzó Elek, 468
Thurzó Imre, 376
 TIMÁR Kálmán, 43, 12
 TOBIM, 191, 196
 Tocqueville, 169
 TODOROV, 281
 Tojgun, 466
 Toldy Ferenc, 169, 378, 382
 TOLNAI Gábor, 178, 188, 434
 Tolnai Mihály, 334
 Töltési István, 271
 Tomka Szászky János, 304
Tomori Pál, 447, 448, 449, 450, 451,
 453, 454, 456
 Tonk Sándor, 264, 411, 488
 Töppelt, 527
 Torda István, 273, 289
 Tordai Benedek, 461
 Torkos József, 305
 TORMA Károly, 222
 Toroczkai Máté, 402, 519
 Toroczkai Zsuzsanna, 213
Török Bálint, 466
 Torstenson, 534
 Tótfalusi Kis Miklós, 346, 381, 382, 598
 TÓTH Béla, 471
 Tóth Ferenc, 325, 331
 Tóth G. Péter, 340
 TÓTH István, 496
 TÓTH István György, 19
 TÓTH László, 376
 Tóth Mihály, 467
 Tóth Sándor, 7, 375
 Tóth Zsombor, 9, 249, 250, 259, 262,
 268, 340, 345
 TÓTH-BARBALICS István, 168
 TRAUSCHENFELS, 526
 TRAUT, 161
 TRAVITSKY, 155
 Trebelius, 28
 TRENCSENYI WALDAPFEL Imre, 196
 TRÓCSÁNYI Zsolt, 351
 Tröster, 527
 Tudor Mária, 319, 320
 TŰDŐS S. Kinga, 432
 Túri Mihály, 291
 TURÓCZI-TROSTLER József, 191
 Tüskés Gábor, 139, 180, 192, 193
 TŰSKÉS Gábor, 512
 TWOMEY, 40
 TYNDALE, 315, 320

U

UEDING, 254
 UHL Gabriella, 43
 Újfalusi Gáspár, 408
Ulászló, II., 22, 29
 Ulrich, 153, 165
 Umhauser, 14, 15

Uray Piroska, 139
URAY Piroska, 137
URBANI ULIVI, 18
UZONI FOSZTÓ István, 328, 368, 401

V

V. KOVÁCS Sándor, 340, 442, 453
Vadai István, 131
Vadasdi Márton, 564
Vadász Veronika, 129, 135
VAKARCS Szilárd, 380
Valentini Antal, 304
Valentinus, 24, 27, 28, 32, 618
Vámszer Géza, 15
VÁMSZER Géza, 15
Váradi Intzédi József, 289
Váradi Mihály id., 212
Váradi Mihály ifj, 212
Varga János, 184, 411
Vargyasi Dániel István, 6, 279
Varjas Béla, 34, 233, 262, 485
Várkonyi Ágnes, 5, 11, 167, 168, 174,
187, 188, 190, 194, 351, 537, 601
Varsányi István, 396
Varsolczi M. János, 402
VAS István, 178
Vásárhelyi Gergely, 7, 129, 130, 509
Vásárhelyi János, 368, 369
Vásárhelyi Judit, 10, 131, 137, 239
Vásárhelyi Péter, 409
Vásárhelyi Tőke István, 291
VASOLI, 30
Vass György, 212, 244
VASS József, 222
VASS László, 244
Vay Ádámné Árva Zay Anna, 259, 261
Veér Judit, 261
Veit, 316
Verancsics Antal, 447, 451, 465, 466,
526
Verbeek, 17, 19, 24
Verbiest, 11
Veresegyházi István, 382
Veresegyházi Szentyel Mihály, 269, 382
Veresmarti Mihály, 6, 11, 223, 227
Veress Endre, 236, 459, 465
Veress Károly, 20
VÉRTESY Dezső, 196
VII. Gergely, 329
VII. Kelemen, 450

Vintze György, 271
VISKOLCZ Noémi, 416
Vitéz Zsuzsanna, 261
Vives, 154, 268, 373
Vízaknai Briccius György, 411
Vízaknai Briccius György, 411
VÍZAKNAI BRICCIUS György, 417
VIZKELETY András, 176
Vogel Sándor, 7, 239, 525, 528, 601
VOIGT Vilmos, 26, 539
Vokál, 385
Vokálová, 385
Vries, 192

W

W. WINDISCH Éva, 238
WACHINGER, 24
WADE, 319
Waldkirchium, 458
Waleys, 33
WALLMANN, 306
Walter JÆSCHKE,, 5
Ward, 154
WASZINK, 183
Wathay Ferenc, 216, 218, 222
Weber Simon Péter, 541, 554
Wechel, 322
Węgierski, 324
WEINRICH, 17
WENZEL Gusztáv, 447
WERBŐCZY István, 269
Wesselényi Anna, 260
Wesselényi család, 540, 546, 548, 551
Wesselényi Farkas I., 545, 546, 547,
548, 549, 550, 551, 552
Wesselényi Ferenc, 193, 536, 537, 545,
546, 547, 550
Wesselényi István, 351, 552
Wesselényi József, 546
Wesselényi Júlia, 546
Wesselényi Orsolya, 546
Wesselényi Pál, 350, 351
Wesselényi Zsuzsanna, 213
Wilcox, 261, 262, 267, 270
WILLEMS, 418
Williams, Eunice Mather, 163
Williams, John, 163
WILSON, 18, 19, 20, 22
Wimpheling, 42
WIMPHELING, 42

Winter, 5
Winthrop, 165
WIRSZUBSKI, 14
Wiszowaty, 328, 330
Wither, 154
Witnyédy István, 380
Wittgenstein, 20
Wodes, 552
WÓJCIK, 24, 28, 34, 36
Wolf, Daniel, 194
WOLFF, CHRISTOPH, 198
Wolfgang DEPPERT, 131
WORSTBROCK, 22, 24
WOTKE, 29
Wycliff, 313, 324

X

X. Károly, 533
XIII. Gergely, 463

Y

Yates, 17
YATES, 16, 17, 31

Z

Zabardi Mátyás, 461
Zaborski, 388
ZAEPERNICK, GERTRAUD, 200
Zaepernick, Getraud, 200
ZAMBELLI PAOLA, 13, 14
ZÁVODSZKY Géza, 383
Zay Anna, 260, 261
Zay László, 386
Zerotinus, Karel, 329
Zetzner, 13, 16, 24
Ziegler, 460
ZIMONYI Vera, 303
Zinzen Dorf, 5, 199, 200, 201, 202, 205,
206, 207
ZIOLKOWSKI, 16, 26
Zittel, 6, 7
Zollkoffer, Lorenz, 325
Zolnai Béla, 167, 176, 190
Zólyomi Dávid, 534
ZOMBORI István, 167
ZOVÁNYI Jenő, 156, 304, 458
Zrinyi Ilona, 190, 193, 195, 196
Zrinyi Miklós, 393, 466, 530, 533
Zrinyi Péter, 568
ZSILINSZKY Mihály, 458

A kötet szerzői

Balázs Mihály (1948) a SZTE egyetemi tanára, elsősorban az erdélyi unitáriusok és jezsuiták történetére vonatkozólag jelentetett meg forráskiadványokat és könyveket. Az utóbbi három esztendőben a Babeş-Bolyai Tudományegyetem irodalomtörténész vendégtanára volt.

Baricz Ágnes (1979) a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán magyar–angol szakot végzett 2003-ban, magiszteri oklevelet szerzett ugyanott 2004-ben. A Debreceni Egyetem Magyar és Összehasonlító Irodalomtudományok Doktori Iskolájának hallgatója.

Bellágh Rózsa az OSZK tudományos munkatársa, kutatási területe Bod Péter élete és munkássága.

Bíbor Máté (1973) könyvtáros (ELTE Kézirat- és Ritkaságtár), doktorandusz (ELTE BTK ITDI). Közép- és kora újkori könyv- és könyvtártörténettel, ill. irodalomtörténettel foglalkozik, disszertációját Gyulaffi Lestárról írja.

Csorba Dávid (1975) a Nyíregyházi Főiskola Irodalom Tanszékének adjunktusa. Kutatási területe e 17. századi magyar próza, prédikációirodalom, művelődéstörténet, nemzetközi kálvinizmustörténet, kegyességtörténet.

Dukkon Ágnes (1949) az ELTE BTK Magyar Irodalomtörténeti Intézetének habilitált főiskolai tanára, az MTA doktora. Kutatási területei: 1. Régi magyar irodalom –kalendáriumok, 17. századi filológiai kérdések (irodalom, tudomány és teológia kapcsolatai, Tótfalusi Kis Miklós életműve). 2. Orosz irodalom: a./ a 19. századi orosz irodalom története, Dosztojevszkij életműve, b./ Magyar-orosz irodalmi kapcsolatok, recepciótörténet.

Egyed Emese (1957) a BBTE Magyar Irodalomtudományi Tanszékének professzora. Kutatási területe a 18–19. századi magyar irodalom és irodalmi kontaktológia (francia-német-magyar), európai és magyar színháztörténet, levelezés-kiadás (Barcsay Ábrahám), drámatörténet.

Fazakas Gergely Tamás (1977) a Debreceni Egyetemen a Magyar és Összehasonlító Irodalomtudományi Intézet tudományos segédmunkatársa, a Reformációkutató és Kora Újkori Művelődéstörténeti Műhely tudományos titkára. Doktori disszertációját a 17. századi magyar protestáns imádságirodalom témakörében írja.

Fehér Andrea (1981) Kolozsvárott végzett történelem szakot. Jelenleg történelem szakos doktorandusz, kutatási területe a 18. század perszonális forrásai.

Font Zsuzsa (1956) a Szegedi Tudományegyetem Régi magyar irodalmi tanszékének docense. Kutatási területe a 17–18. századi irodalom- és művelődéstörténet, ezen belül a peregrinatio academica, a pietizmus, a korai felvilágosodás.

Gábor Csilla (1963) a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán a Magyar Irodalomtudományi Tanszékének professzora, az irodalomtudomány doktora. Kutatási területe a kora újkor kegyességi irodalma, prédikáció- és meditációirodalma.

Ilkei Ildikó (1980) a Bencédi Unitárius Egyházközség lelkésze, kutatási területe Olthévíz 18. századi felekezeti élete, a bencédi unitárius egyházközség története.

Keserű Gizella (1954) az MTA-SZTE kora újkori eszmetörténeti kutatócsoportja tudományos munkatársa, kutatásai középpontjában az erdélyi és lengyel antitrinitárius egyházak története és művelődése áll.

Keszeg Vilmos (1957) a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán a Magyar Néprajz és Antropológia tanszékének tanszékvezető professzora. Kutatásokat folytat a kortárs mitológiákkal, a szövegmondással, a biografikus szövegekkel, az írott kultúrával kapcsolatban.

Kiss Farkas Gábor (1975) az ELTE BTK Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézetének adjunktusa.

Kohlmann Zsuzsanna (1983) az ELTE BTK-n magyar szakot végzett. Jelenleg általános iskolai tanár Verőcén.

Korondi Ágnes (1982) a kolozsvári Lucian Blaga Egyetemi Könyvtár fordító-szerkesztője, a BBTE BTK Magyar Irodalomtudományi Tanszékének doktorandusza.

Kovács Sándor (1968) a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet adjunktusa, 2007-től a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Irodalomtudományi Doktori Iskolájának hallgatója.

Laczházi Gyula (1973) az OTKA támogatásával az ELTE Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézetének tudományos munkatársa. Kutatási témája a kora újkor irodalom és antropológia viszonya.

Maczelka Csaba (1981) a Szegedi Egyetemen végzett magyar–angol szakot, jelenleg doktorandusz. Kutatási területe: magyar–angol kultúrkapcsolatok.

Mester Béla (1962) az MTA Filozófiai Kutatóintézetének főmunkatársa, kutatási területe a kora újkor politikafilozófiája és a magyar filozófia története.

Nagy Réka (1982) BBTE Bölcsészkarán szerzett néprajz–magyar szakos oklevelet 2006-ban. Néprajz magiszteri tanulmányait 2007-ben fejezte be.

Óze Sándor (1963) a PPKE docense. Kutatási témái a német reformáció török-képe, a kora újkori eszmetörténet, közép-európai katonaparasztság intézményei.

Papp Kinga (1983) BBTE Bölcsészkarán latin-magyar szakot végzett 2006-ban, 2007-ben magiszteri címet szerzett ugyanott. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület könyvtárosa.

Pesti Brigitta (1981) az ELTE BTK-n végzett magyar nyelv és irodalom szakon, illetve a berlini Freie Universität-en folytatott magiszteri tanulmányokat. Jelenleg az ELTE BTK Irodalomtudományi Doktoriskolájának hallgatója.

Petróczi Éva (1951) a Károli Gáspár Református Egyetem Angol Nyelvű Irodalmak és Kultúrák Tanszékének tanszékvezető docense, az irodalomtudomány habilitált doktora. Kutatási területe az angol reneszánsz irodalom, poétika, Sir Philip Sidney, illetve a magyar és angolszász puritanizmus irodalma.

Péntek Veronika (1981) 2006-ban végzett magyar szakon a Pécsi Tudományegyetemen. Az imádkozás, elmélkedés műfajával, valamint lelkiség történettel foglalkozik.

Róth Andárs Lajos (1953) a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum könyvtáros-muzeológusa, kutatási területe gazdaság (agrár-), művelődés- és helytörténet.

S. Sárdi Margit (1947) az ELTE Régi Magyar Irodalom Tanszékének docense. Fő kutatási területei a 18. századi magyar irodalom, elsősorban az emlékiró irodalom, a női költészet története, valamint a kispika motívumvizsgálata.

Szabó András (1954) a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kara valamint a Selye János Egyetem Révkomárom (Komárno, Szlovákia) Tanárképző Kara professzora. Kutatási területe a magyar reformáció és késő humanizmus irodalma, Szenci Molnár Albert munkássága.

Szabó András Péter (1980) az ELTE történelem szakán végzett, kutatási területe az Erdélyi Fejedelemség története, peregrinációtörténet, Beszterce város története.

Szelestei Nagy László (1947) a PPKE BTK Magyar Irodalomtudományi Intézetének docense, szakterülete a 17–18. századi irodalom- és művelődéstörténet.

Szentpéteri Márton (1973) a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének kutatója és a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem adjunktusa. Főbb érdeklődési területei a kora újkori eszme- és kultúrtörténettől a kortárs designelméletig terjednek.

Széles Ágnes (1984) Kolozsvárott végzett magyar–angol szakon, jelenleg Szegeden doktorandusz. Kutatási területe a kora újkori példázatos irodalom.

J. Újváry Zsuzsanna (1953) a PPKE BTK Történettudományi Intézetének docense, XVI–XVIII. századi magyar történelmet és segédtudományokat ad elő. Fő kutatási területe a XVI–XVII. századi magyar társadalom- (polgárság és nemesség), életmód- és politikatörténete.

R. Várkonyi Ágnes (1928) történész, az ELTE emeritus professzora, nyugdíjba vonulásáig az ELTE Középkori Magyar Történeti Tanszékének vezetője volt. A Magyar Tudományos Akadémia tagja, a Royal Historical Society levelező tagja. Szakterülete a 16–18. század története, a historiográfia és a történeti ökológia, szerteágazó munkásságában kezdettől fogva fontos helyet foglaltak el a Rákóczi-kutatások.

Vogel Sándor (1940) történész. Kutatási területe a román-magyar kapcsolatok és a kisebbségi kérdés. Georg Kraus *Erdélyi krónika 1606–1665* című munkája kritikai kiadásának fordítója és gondozója.